

6. BINNE- EN BUITEKERKLIKE BEWEGINGS

Die groot behoefte onder lidmate na 'n meer intense godsdienstige beleving, het 'n teelaarde geskep vir die ontstaan van verskeie buitelandse kerkgenootskappe, buite die gereformeerde konteks. Ook het meer as een buitekerklike bewegings begin posvat.

Selfs binne die gevestigde kerke het enkele godsdienstige bewegings hul taak gesien om naas die Kerk, tot geestelike diens beskikbaar te wees.

Vir die meeste van hierdie bewegings het wedergeboorte, bekering en heiligmaking 'n hoë prioriteit ingeneem. Die bewegings het in 'n mate 'n tuiste geskep vir hulle wat gesmag het na die verdieping van hul geestelike lewe. Dit wou nie in opposisie los van die Kerk funksioneer nie, maar wou as hulp dien in die geestelike ontwikkeling van lidmate. Waar enkele bewegings goed in die Kerk geakkommodeer kon word, het andere tot ongevraagde konflik gelei, veral weens die ongereformeerde karakter daarvan.

Soos in 'n vorige hoofstuk uitgelig, is uit verskillende oorde besorgdheid uitgespreek oor die geestelike toestand in die Ned.Geref. Kerk, veral in die dertiger en veertigerjare van hierdie eeu. Kommer is veral betoon oor die verwaarlosing van die bekeringsboodskap en geestelike vernuwung. Daarom was hierdie bewegings grotendeels geskik om hierdie behoefte aan te spreek..

Aanvanklik is hierdie pogings deur die Kerk verwelkom, maar namate 'n sektariese tendens in hulle benadering en optrede bespeur is, het dit antagonisme ontlok. Tog het hierdie groepe 'n merkbare invloed uitgeoefen op die spiritualiteitsbewuswording in die gereformeerde kerke in Suid-Afrika, veral in die Ned.Geref. Kerk. Hulle rol kan nie miskien word nie en daarom word vervolgens aandag aan enkele groepe gegee:

6.1 Die Keswickbeweging

Hierdie beweging, wat sy ontstaan in Engeland gehad het, het nie alleen baie Suid-Afrikaners daarheen getrek nie, maar ook as motivering gedien om plaaslik iets soortgelyks op die been te bring.

Sedert 1875 is jaarlikse konferensies in Keswick, Engeland, gehou "for the promotion of holiness". Mettertyd is verskeie konferensiesentrums in ander lande gevestig waar konferensie jaarliks gehou is op die oorspronklike Keswickpatroon (McQuilkin 1996:153).

Brümmer (*De Kerkbode* 31 Mei 1906:270) beweer dat hierdie beweging gelyktydig in Amerika onder Pearsall Smith en in Engeland onder manne soos Battersby, Evan Hopkins, Webb-Pebloe, Robert Wilson en Henry Howker ontstaan het. Die inisiatief het oorspronklik van die Amerikaners uitgegaan, maar vanaf die eerste Keswickkonferensie het die Britte leiding geneem. Die leiers was mense wat aanvanklik ongelukkig was oor hulle lae geestelike lewe, dat hulle begin verlang het na 'n lewe gevul met die krag van die Heilige Gees. Hulle het die oplossing by Keswick gekry en die boodskap verder versprei dat so 'n lewe wel moontlik is. Hierdie leiers was uit verskillende denominasies afkomstig en het leiding geneem by die "Keswick Conventions" (McQuilkin 1996:153).

In Maart 1989 word die *Cape General Mission* gestig met 'n bestuursraad in Londen en Spencer Walton as direkteur in Suid-Afrika (Du Plessis 1920:395). Die lede van die sending het verskeie sogenaamde "Holiness Conventions" gehou. Aan Walton, in samewerking met dr.A.Murray, is opdrag gegee om jaarlikse samekomste te Wellington te reël wat mettertyd bekendgestaan het as die "South African Keswick" omdat dit op die lees geskoei was van die heiligheidsbyeenkomste te Keswick, Engeland. Op hierdie konferensies sou Walton leer wat 'n lewe van algehele oorgawe is en daarop wys dat so 'n lewe verkry kan word deur beoefening van eenvoudige geloof, gepaard met 'n heelhartige oorgawe (Du Plessis 1920:396,7). Ander bekende "Keswickers" was di.Daintree en Sampson van die Episkopaalse Kerk en ds.W.Douglas van die Wesleyaanse Kerk (*De Kerkbode* 31 Mei 1906:270).

In *De Kerkbode* van 24 Augustus 1899 (pp.533-4) berig V.D.M. dat daar ongeveer 4 000 persone teenwoordig was tydens die Keswickkonferensie in Julie 1899. Hy verstrek ook die name van diegene wat uit Suid-Afrika die konferensie bygewoon het. Van die sprekers wat opgetree het, was onder andere ds.F.B.Meyer. V.D.M. was baie ingenome met die konferensie en skryf dat die beweringe dat die Keswickleer sondelose volmaaktheid voorskryf, ongegrond is.

Onmiddellik ná die plasing van V.D.M. se brief, het reaksies oor Keswick die redakteur van *De Kerkbode* bereik. In die uitgawe van 7 September 1899 (p569,570) spreek D.V.M. hom uit oor uitlatings wat V.D.M. gemaak het oor heiligmaking en in die uitgawe van 12 Oktober 1899 (pp.650-652) word 'n gedeelte uit "The Life of Faith" geplaas waardeur D.V.M. weer teëgestaan word. Daarin word die Keswickleer verdedig en genoem dat die grondwaarhede wat daarin vervat is, neerkom op "Verwoesting deur Val, verlossing deur de Bloed van Christus, wedergeboorte deur het Heiligen Geest. Naas die wedergeboorte word veral aandag gegee aan die verdieping van die geestelike lewe, 'n uitdrukking wat verkies word bo "Hooger Christelik Leven" (*De Kerkbode* 12 Oktober 1899:650). Gesteun deur een van die Keswickspreekers, Webb-Peploe, word kategories verwerp dat hierdie beweging sondelose volmaaktheid voorstaan. Intendeel, die sondekwestie word só benadruk, dat geen mens wat die konferensie bywoon, nog kan dink dat sondelose volmaaktheid geleer word nie (:650).

Keswick leer nie die "weder-bekering" nie, maar eerder 'n verlewending van 'n lewe wat reeds bestaan en selfs gelyktydig met die bekering kan plaasvind. Soos in de geval van bekering, gee die gelowige homself opnuut aan die Here oor (*De Kerkbode* 12 Oktober 1899:651). Keswick leer dus nie 'n nuwe leer nie, maar lê klem op 'n bewuste oorgawe aan Christus van wie die gelowige se verwagting is om die heiligheid wat verwag word, na te kom(:651).

Bogenoemde artikels het net die lesers geprikkel om meer oor Keswick te skryf. In die uitgawe van 16 November 1899 (p.727) verskyn 'n aantal getuienisse van mense wat seën ontvang het tydens die konferensies.

Ook ds.J.R.Albertijn het gedurende sy bediening op Wellington betrokke geraak by die "Keswick Conventions". Geleidelik begin hy hom hiervan distansieer, deels oor die optrede van persone sonder

behoorlike teologiese opleiding tydens hierdie byeenkomste. "De nuchtere Calvinist kwam nogeens bij hem hier boven" (Albertijn 1922:9)

Oor die "*Keswick Holiness Movement*" skryf ds. Albertijn dat die gevaar aanvanklik bestaan het dat dit geneig het in die rigting van Perfeksionisme, maar dat die Here hierdie beweging daarvan bewaar het "en zij is toenemend meer gematigd geworden in haar woorden en voorstelling van het geheiligd leven van de gelovige" (Albertijn 1922:47). Die belangrikste boodskap van die beweging is dat 'n lewe van algehele heiligheid nie alleen noodsaaklik is nie, maar ook moontlik is (:48).

Naas die leer, was ook die metode waarvolgens so 'n lewe verkry kan word, belangrik. So 'n bewustelike innerlike ondervinding vind in een oomblik plaas waardeur die gelowige op 'n hoër platform geplaas word tot 'n lewe van geloof en deur onafgebroke gemeenskap met die Here. Hierdie ondervinding het bekend gestaan as "the second blessing" of "the second conversion" (Albertijn 1922:49). Verder was daar ook sprake van 'n prysberekening en ook van 'n "absolute self-surrender", "whole-hearted consecration", "wholly for God", "all on the altar" (:49).

Dr. Andrew Murray het altyd die leiding geneem met die "*Convention*" wat in die stadsaal op Wellington gehou is. Die bywoning onder predikante uit die Ned. Geref. Kerk was swak, omdat Engels hoofsaaklik die voertaal was. Selfs 'n poging om 'n deel van die samekoms te in Hollands te hou, het nie die belangstelling laat verbeter nie (*Het Gereformeerde Vaandel* Desember 1918:165). Op 'n stadium het predikante van verskillende Engelse kerkgenootskappe dr. Murray genader vir inskakeling, maar nadat hulle verneem het dat dit onder beskerming van die "*Cape General Mission*" staan, het hulle nie verder belang gestel nie (:164,5).

In 'n kort berig, geplaas in *Het Gereformeerde Maandblad* (Des. 1918) skryf 'n persoon dat hy 'n Keswickkonferensie, wat by die Strand gehou is, bygewoon het. Hy berig dat hy aanvanklik skepties gestaan het daarteenoor, weens die opsweping wat gewoonlik plaasvind. Hy erken egter dat op daardie stadium predikante op die kansels staan wat by sulke konferensies tot die Lig gekom het. Hy spreek verder met groot lof van predikante soos di. A.C. Murray ("onze voorsitter") Albertijn Van Wijk, W. Murray en J.W.L. Hofmeyr. "Ds. Gerdener deed ons zien, dat er een onderscheid was tussen Jezus als Zaligmaker en Jezus als Meester..." (:174).

Die onbekende skrywer, wat self by die konferensie opgetree het in die plek van prof. Moorrees, sê: "'t Was vir ons goed daar te zijn. Ik hoop, dat deze eersteling een 'rijke oogst' zal brengen, en dat onze 'Keswick' een instelling van betekenis zal worden" (*Het Gereformeerde Maandblad* Des. 1918:174)

6.1.1 Wat die Keswickbeweging leer

Brümmer (*De Kerkbode* 31 Mei 1906:270), wat verdedigend optree teen valse aantygings teen hierdie beweging, sê dat die rede waarom dit nie oral byval vind nie, is omdat sekere mense die indruk skep asof hulle aanspraak maak op 'n sondelose lewe. Dit is deels te wyte aan misverstande of onbekendheid. Hy beweer dat die Keswickers nie 'n afsonderlike sekte of genootskap is nie en ook nie iets nuuts verkondig nie. Hy lig sewe punte uit wat in wese hulle leer bevat. Dit kom hoofsaaklik neer op 'n

algehele toewyding aan God en verloëning van die self. Die laaste punt lui: “Gods Geest moet as een kracht in ons wonen en wij moeten dit weten. Met moet kunnen antwoorde op de vraag: Hebt gij den Heilige Geest ontvang?”

McQuilkin (1996:153) sê op sy beurt: “Keswick is not a doctrinal system, much less an organization or denomination, which perhaps explains why participation in it has been so broad.” In ‘n relatief ou geskrif (datum onbekend) getiteld “*Scriptural Holiness and Keswick Teaching*” slaag A.M.Hills daarin om die verskil in leer van die twee rigtings uit te lig. Oor die wese van die Keswickleer, spreek die opskrif van Hoofstuk VII vanself: “Keswick teachers are not consistent with themselves, nor in agreement with each other” (:114). In hierdie boek wys hy daarop dat, alhoewel daar ooreenstemmings is met die “Holiness Movement” wat ‘n “Second Blessing” leer, daar heelwat verskille is. In breë trekke kom dit daarop neer dat, volgens die Woord van God, dit wel moontlik is vir ‘n Christen om in geloof oorwinning oor sonde te behaal (McQuilkin 1996:153,4).

Die kern van Keswick is egter geleë in die werkwyse van ‘n tipiese “Keswick Convention”. McQuilkin (1996:154,5) skets die verloop van ‘n tipiese konferensie. Die tema van die eerste dag is “sonde”. Aan die gehoor word God se standaard van heiligheid teenoor menslike mislukking gestel, sodat dit uitloop op ‘n oortuiging van sonde en geestelike nood.

Op die tweede dag word God se voorsiening vir ‘n oorwinnende lewe voorgelê. Die volbragte werk van Christus impliseer nie net regverdigmaking nie, maar ook vereenselwiging en eenheid met Christus.

Die derde dag is beslissend, want dan word die gehoor voor die uitdaging gestel om ‘n algehele oorgawe te maak. “Lewe in die Gees” is die tema van die vierde dag. Dit impliseer om “vol” van die Heilige Gees te wees, met ander woorde om onder sy beheer te wees. Die Heilige Gees is God se voorsiening om beide ‘n heilige lewe te leef en diensbaar te wees.

Oorspronklike konferensies het dus die klem geplaas op die vier temas, naamlik sonde, God se voorsiening, toewyding en om gevul te wees met die Heilige Gees. Later is ‘n vyfde tema bygevoeg, naamlik “diens”. (McQuilkin 1996:155). Diensbaarheid was egter van die begin af tiperend van hierdie beweging, in so ‘n mate dat klem geplaas is op sending en wêreldewangelisasie (:155,6).

Alhoewel die Wellington Keswick ná die dood van dr.A. Murray momentum begin verloor het, het dit tog ‘n noemenswaardige invloed uitgeoefen op die bevordering van heiligmaking onder predikante en lidmate in die Ned.Geref.Kerk.

6.2 Die Stewersvereniging

Die Stewersvereniging is ‘n beweging wat binne die geleedere van die Ned.Geref.Kerk gefunksioneer het. Dit het dikwels onbewustelik in baie gemeentes as barometer gedien wat die geestelike toestand van die betrokke gemeente verrai het. Ten tye van geestelike insinking en doodsheid, het die Stewersvereniging getaan, maar wanneer ‘n herlewing of geestelike opwekking in ‘n gemeente voorgekom het, het dit ‘n bloeitydperk beleef.

6.2.1 *Ontstaansgeskiedenis*

Terwyl dr. Francis Edward Clark van Williston, V.S.A. in Januarie 1881 die bidure in sy gemeente waargeneem het, het die Heilige Gees van God kragdadig begin werk, "harte word oor die sonde ontroer, tussen 30 en 40 jongmense ontwaak en kom tot waaragtige bekering" (De Waal 1940:22). Sy grootste probleem ná daardie gebeure was wat gedoen kon word om die jongmense geestelik aan die gang te hou. Die bestaande organisasies was ontoereikend en het nie na behore aan hierdie behoefte voldoen nie. Hy wou 'n absoluut geestelike organisasie hê, sonder sekulêre of bykomende aanloklikhede. Met 'n groepie jongmense in sy pastorie, besluit hulle om op 2 Februarie 1881 'n ander vereniging in die Independentente gemeente te stig. So sien die Christelike Stewersvereniging die lig (:22)

Die jeugbidure in sy gemeente het dadelik nuwe lewe begin vertoon. Bidders en bidsters het vinnig vermeerder en die vereniging self het al sterker gebloei (De Waal 1940:23). Die vereniging het met rasseskrede in die V.S.A. begin groei; in so 'n mate dat in 'n enkele jaar tot 5 000 verenigings gestig is met 250 000 lede. Selfs buite die V.S.A. het verenigings begin opskiet (:23).

Sedert 1887 is verenigings ook in Suid-Afrika gestig, sodat 62 teen 1899 hul verskyning gemaak het. Die eerste Stewerskonferensie is in September 1894 in Wellington gehou, by watter geleentheid die eerste Hollands-Engelse Unie gestig is met dr. Andrew Murray as president (:24). Teen 1898 was plaaslik meer as 'n honderd takke met 'n ledetal van 4 000. Gedurende die Anglo-Boereoorlog (1899-1902) het duisende Stewers hulle in die gevangenskampe bevind. In 1902 het St. Helena byvoorbeeld meer as 400 lede gehad (:24).

De Waal (1940:25) noem dat die Stewersunie nie alleen offisiële kerklike sanksie gedra het nie, "maar is deur ons kerk self in die lewe geroep." Dit het plaasgevind toe die Ring van Kaapstad in 1900 besluit het "om 'n kommissie aan te stel ten einde 'n Stewersunie in verband met die Ned. Geref. gemeentes van die Kaapse Skiereiland op te rig en allens tot al ons gemeentes in Suid-Afrika uit te brei. Di. Roome, Marchand en De Beer het op hierdie kommissie gedien." In 1903 is die Sinode gevra om die Stewersunie amptelik te erken, wat dan ook plaasgevind het (:26).

Pogings is aangewend om Kinderkrans te stig waar Stewersverenigings reeds bestaan het. Die Kinderkrans is beskou as die "Kindergarten" van die Stewers (Stewers 1931:22). Die Kinderkrans word ook die "Junior C.S.V." of "Junior Stewersvereniging" genoem (:34). Die lede van die Kinderkrans-hoofbestuur het bestaan uit verteenwoordigers van die Vrouesendingbond en die C.S.V. Die leuse van die Kinderkrans was "Vir Christus en sy Koninkryk" om aan te pas by die leuse van die Stewers: "Vir Christus en sy Kerk" (:23). Benewens die werk onder die kinders, het die Stewers hulle ook vir sendingwerk beywer.

Ds. De Waal (1940:26) maak die volgende opmerking in die Stewershandboek: "Hoewel geestelike werk vandag (1940) in die algemeen aan die kwyn is, vanweë die ontsettende wêreldgees, tel ons beweging nog oor die 80 000 verenigings en meer as 4 250 000 lede op aarde."

Soos in die geval van die C.S.V., het die Stewersvereniging ook reisende sekretarisse gehad. Hulle taak was om as skakel te dien tussen die bestuur en die verskillende takke.

6.2.2 Doel van die Stewersvereniging

Tydens die Jubileumkonferensie wat in 1931 op Middelburg, K.P. gehou is, het die president van die Stewersunie, ds.D.J.Marchand, na dr.Clark se visioen verwys en onder andere bygevoeg: "Verder was dit 'n gevoel van sy troue arbeid as antwoord op sy begeerte om die Kerk van Christus te dien en onder die drang van liefde tot onsterflike siele" (Stewers 1931:9).

De Waal (1940:28) beskou die Stewersvereniging as 'n organisasie wat 'n groot behoefte in die kerk vervul deurdat dit dien as teenvoeter vir die oppervlakkige wêreldgees. "Die innerlike behoefte van die siel verlang na 'n beweging, ernstig, werksaam, innig vroom en Gode toegewy, wat g'n ooreenkoms met die wêreld gedoog nie. Aan hierdie begeerte beantwoord die beginsels van die Stewersbeweging" (:28). As Stewersvereniging nie in die gemeente aan sy doel beantwoord nie, is dit 'n aanklag teen die geestelike toestand van die jongmense in die gemeente en nie teen die vereniging nie. Tog vervul hierdie eg geestelike beweging 'n groot behoefte, waarin miljoene kinders van die Here hulle verbly en die Here ewig dankbaar is (:29).

De Waal (1940:30) wys daarop dat die beweging 'n groot bydrae lewer tot die pasbekeerdes. Hy bevestig dat siele in elke gemeente tot bekering kom, veral gedurende Pinkstertyd en met spesiale dienste. Die grootste probleem is dat 'n geestelike koudheid mettertyd intree, maar hiervoor is die Stewersvereniging by uitstek geskik om "warm te hou en steeds warmer te laat word, deur die siel uiting te laat gee aan wat in hom is" (:30). Verder maak die vereniging ook voorsiening vir "ernstig geworde Christene" (:31).

De Waal (1940:34) gee die formele doelstelling weer: "Die doel van die vereniging is om 'n ernstige en praktiese christelike lewe te bevorder, en mekaar onderling daartoe aan te help" Verdere doelstellings word in die handboek uiteengesit en sien kortliks soos volg daar uit:

- Om die Jeug tot die Here Jesus te beweeg....Die Stewersvereniging laat die jeug verstaan dat daar g'n ander Naam is waardeur 'n mens kan salig word nie; dat Jesus die enigste middelaar, brug en leer tot die hemelse Vader is, en dat Hy alleen dus as koning van hart en lewe gekroon moet word.
- Om die jeug te bemoedig om die geloof te behou.
- Om die jeug in absolute afhanklikheid van God te laat lewe.
- Om die jeug in die gemeenskap met God te bewaar.
- Om die jeug tot getroue bywoning van die openbare eredienste te oefen.
- Om die jeug te leer getuig en werk vir die Heiland....Die monde is gesluit om vir die Heer te getuig, die oog geslote om die oesvelde raak te sien, die oor dig toe om die noodkrete rondom te hoor en die hande en voete gebonde om vir die Heer te werk!" (De Waal 1940:34-36).

Samevattend kan die doel van hierdie vereniging soos volg beskryf word: "Om die jeug te voer tot die Seun van God, die Woord van God, die troon van God, die wil van God, die werk van God, die kerk van God en die gemeenskap met die kindere van God" (:37). Die "Belofte-kaart" van die Stewersvereniging begin met die woorde: "Vertrouende op die Here Jesus as my Saligmaker en steunende op Sy krag..."

(Strauss 1951:105). Hierdie woorde lig die wese van hierdie vereniging uit om as "verlostes" soos die sout van die aarde te wees.

Gedurende die vyftigjarige bestaan van hierdie beweging, het "Vryheid in Christus" as tema gedien (Stewers 1931:44,45). Wat opvallend is van die boodskappe wat deur verskeie predikante by daardie geleentheid gebring is, is die klem wat geplaas is op verlossing van sonde.

6.2.3 Kerklike betrokkenheid

Ds.De Waal, wat vroeër self in gemeentebediening gestaan het (:41) en reisende sekretaris van die Stewers geword het, bevestig dat hierdie vereniging 'n onlosmaakbare band met die Kerk, by name die Ned.Geref.Kerk het. So dui die amptelike naam ook aan: Die vereniging tot Christelike Stewe in verband met die *Ned.Geref.Kerke in Suid-Afrika* (:43). Sy kerklike karakter word verder uitgestip in die konstitusie, naamlik dat die Vereniging nie sonder die toestemming van die plaaslike leraar of kerkraad opgerig mag word nie (:42). Die leuse bevestig ook die kerklike betrokkenheid: "*Vir Christus en die Kerk*". In die lede se lidmaatskapkaartjie kom die volgende verklaring voor: "Ek sal stewe om *my eie kerk* in elke opsig te ondersteun, veral deur al sy dienste sover moontlik gereeld by te woon" (:43). Hierdie vereniging staan onder direkte toesig van die kerkraad (:43). Verder word dit aanbeveel dat die predikant of kerkraadslid as voorsitter sal optree (:44).

6.2.4 Stewersvereniging onder die ballinge

Soos in 'n vorige hoofstuk gemeld, het die geestelike lewe in die konsentrasiekampe nie agterweë gebly nie. Die blad: "*De Strever - Orgaan der C.S.V. onder de Krijgsgevangenen*" wat vroeg in hierdie eeu in die Diyatalawa-kamp op Ceylon versprei is, het ook voorsiening gemaak vir die boodskap van verlossing. In die uitgawe van 15 Maart 1902 onder die opskrif: "*De Weg Naar den Hemel*" word die Here Jesus as "Deur" voorgestel en 'n beroep word op die onbekeerdes gedoen om daardeur te gaan. Kennis word ook gegee van 'n traktaatjie "Bekeert u", wat na verskillende kampe gestuur is (:5). In *De Gereformeerde Kerkbode* van 14 November 1901 word kennis gegee dat 'n nuwe uitgawe van hierdie traktaatjie verskyn het. Daarvan is 24 000 gedruk vir gebruik deur predikante in die kampe. Tot 1 000 traktaatjies is na sekere kampe gestuur.

Uit "*Ons Getuienisboekie*" wat in 1931 uitgegee is, haal ds.W.de W.Strauss (1951:31-34) verskeie getuienisse aan van wat die Stewersvereniging vir die Boere-bannelinge beteken het. Hierdie beweging het dus nie net innerlike vrede aan die verwarde bannelinge gebied nie, maar dit was ook 'n bron van afleiding te midde van die emosionele en fisiese eise wat op hulle geplaas is.

6.2.5 Die Stewersvereniging onder Calvinistiese soeklig

'n Uitgesproke Calvinis, seker weens sy kerklike agtergrond, was dr.J.D.du Toit. Ons herinner ons aan sy proefskrif oor die Metodisme. So het hy dan ook die Stewersvereniging vanuit Calvinistiese oogpunt onder die soeklig geplaas, want hy was oortuig daarvan dat hierdie beweging sy oorsprong in die Metodisme gehad het (Du Toit 1905:1). In sy geskrif "*De Stewersvereening beoordeel van Gereformeerde standpunt*", wat, volgens sy voorwoord, bepaald bedoel is vir lede van die Gereformeerde

Kerk, het hy ten doel gehad om onder andere die lesers te prikkel tot 'n dieper ondersoek na die gereformeerde waarheid.

Soos genoem, herlei hy die oorsprong terug na John Wesley, wat tydens sy studiejare aan Oxford betrokke geraak het by die studentevereniging waarna spottenderwys as *Metodiste* verwys is. Du Toit (1905:1) verwys ook hoe Wesley onder die invloed van Böhler gekom het, wat sy aandag daarop gevestig het "dat die "bekeering" en het geloof in Jesus bloed ineens, plotseling komen moet. Zóó geschiedde het dan ook bij Wesley. In zijn eigen woorden geven wij de beschrijving zijner bekeering: 'In den avond.....'" (Du Toit 1905:1,2)

Wesley se optrede deur verenigings te stig was omdat hy ontevrede was met die geestelike doodsheid van die Staatskerk en die ander kerke in Engeland. Hy het hom daartoe beywer om nie die kerk te herstel nie, maar om verenigings buite die kerk te stig (Du Toit 1905:2). Wesley het nie die kerk hervorm nie, maar verenigings gestig waaraan mense kon behoort sonder om hulle kerk te verlaat. Vir die doop en Nagmaal, moes mense na hul eie kerk gaan, want "daarvoor was de kerk nog goed genoeg" (:3) maar die geestelike lewe was slegs by die verenigings te vinde.

Volgens Du Toit (1905:4) is "de Streversveereniging...niets anders dan de voortzetting van Wesley's Vereeniging". Beide het ontstaan uit protes teen die doodsheid in die Kerk; beide vereis nie die opsegging van kerklidmaatskap nie - die Stewers-vereniging is 'n interkerklike beweging. Beide het een doel voor oë, naamlik die bevordering van 'n ernstige Christelike lewe en vriendskaplike verkeer onder die lede. Beide wil die belange van die kerk bevorder deur die opwekking van die Christelike lewe. Die enigste verskil tussen die twee verenigings is dat die Stewersvereniging uitsluitlik vir jongmense is, terwyl Wesley se vereniging geen beperking stel nie (:4).

Du Toit (1905:5) toon dat hy met versigtigheid beswaar aanteken teen die Stewers, omdat hulle juis die heil van die Kerk op die hart dra. Hy erken dat daar 'n doodsheid in die Kerk te bespeur is: "Het is waarlijk in onze dagen met de kerk des Heeren treurig gesteld, zoodat dikwijls in ons de verzuchting moet oprijzen: "Ach Heere geef bekeering, geef waarachtig geestelijk leven!....Het is of de Kerk dikwijls meer gelijkt op een vallei vol doodsheiden dan op de woonstede Gods in de Geest, en degenen die daarover zuchten en daarin verandering wenschen aan te brengen moeten waarlijk niet worden tegengegaan, zoo zij de door God verordende middelen daartoe aangewenden"

Wat hy egter teen hulle het, is dat die kerk nie deur hulle werksaamhede opgebou word nie, maar afgebreek word. Die geskiedenis bewys dat as mense hulle onttrek in klein kringetjies waar hulle na geestelike voeding soek, word die kerk van lewensap ontnem en word dit uiteindelik 'n geraamte. Die Stewersvereniging is nie 'n kerk nie en om sonder die bediening van die Woord en sakramente te probeer voortbestaan, sal tevergeefs wees.

Du Toit (1905:6) meen dus dat die Stewersvereniging onnodig is. "Men redt zich niet door te beweren, dat zij zoo goed kan *aanvullen* en kan *helpen* waar de Kerk te kort schiet. Deze aanvulling en hulp is beslist onnodig".

Voorts meet dr.Du Toit in verskillende hoofstukke die Stewersvereniging aan die verbond, die leer en die lewe. Hy het dit teen Wesley se onderskeid tussen bekeerdes en onbekeerdes omdat hy almal wat nie bekeerd was nie as "heidenen gedoopt of ongedoopt" beskou het. Slegs bekeerdes is tot Wesley se vereniging toegelaat. Du Toit (1905:11) is daarvan oortuig dat die gebruik van die terme "bekeerdes" en "onbekeerdes" in ons land seker ten gevolge is van die optrede van die Stewers, want dit was hulle doel om kinders vir Christus te wen. Ook in hierdie vereniging wil dit vir hom voorkom asof die bekeerdes in die vereniging en die onbekeerdes daarbuite is. In hierdie verband haal hy dr.A.Kuyper "de groote strijder voor de Gereformeerde leer in Holland" aan wat gekant is teen die beginsel om 'n onderskeid te maak tussen bekeerdes en onbekeerdes. Hy erken dat 'n mens wel seker kan wees van saligheid, maar nie buite jouself kan oordeel wie salig is en wie nie (:12).

Hy erken verder dat daar wel so iets bestaan as "onbekeerde Verbondskinders", maar mag nie afgeskei word van die ander nie. Hulle moet as Verbondskinders aanhoudend vermaan word, solank hulle nie deur leer of lewe opsetlik met die Verbond breek nie, anders word hulle deur kerklike tug afgesny as Verbondskinders (Du Toit 1905:17). Hy glo dat die Stewersvereniging nooit tot stand sou gekom het nie as die Kerk by die Verbond gebly het en die lidmate as Verbondskinders aangesien het.

Hy teken ook beswaar aan omdat die Stewers geen leer het nie en is van mening dat as 'n jongmens uit die Gereformeerde Kerk lid word van die Stewersvereniging, hy 'n onverskilligheid in terme van die leer toon en verkoop sy Calvinisme vir Arminianisme en Metodisme. Calvinistiese Metodisme is 'n onding, sê Du Toit (1905:21).

Die Stewers, met hul kort evangelieboodskap, lê te veel klem op Jesus (soos byvoorbeeld in hul leuse uitgedruk) en dit kan die gevolg inhou dat 'n verwatering in die Drie-eenheidleer kan intree(Du Toit 1905:25).

Laastens bring Du Toit die Stewersvereniging in verband met die lewe. Die doel van hierdie vereniging is om 'n ernstige Christelike lewe na te volg en verwerp daarom die Kerk, Verbond en die Leer. Vir hom is dit onmoontlik om heiligmaking na te streef sonder enige leer. "In zijn 'bekeering' voelde hij in zich leven en warmte, en nu kan door een krachtige beweging van armen en beenen (Christelijke werkzaamheid) dat leven en die levenswarmte vermeerderd worden. Dit is Arminiaansch" (:28).

Om saam te vat: Dr.J.D.Du Toit, wat die Stewersvereniging vanuit 'n Gereformeerde standpunt beoordeel, het dit teen hierdie beweging omdat hulle Metodistiese trekke toon deurdat dit as 'n vereniging binne die bestaande Kerk funksioneer, die verbondsgedagte ignoreer en 'n onderskeid maak tussen bekeerdes en onbekeerdes en dat hulle die lewe belangriker ag as die leer.

Dit is jammer dat mense soos dr.Du Toit so ver gaan om enigiets wat parallel met die kerk funksioneer, af te maak as van nul en gener waarde. Hierdie bewegings wou nie kerk speel nie en allermens die plek van die kerk inneem. Dit wou as hulp naas en in die kerk funksioneer om onder andere die boodskap van verlossing uit te dra. Du Toit spreek aan die een kant sy kommer uit oor die doodsheid in die kerk, maar in dieselfde asem val hy 'n vereniging soos die Stewers aan wat op hulle beurt wou sien dat geestelike

lewe in die kerk ingeblaas word. Daarom moet groter versigtigheid aan die dag gelê word dat 'n kerk, met al sy beginsels en belydenisse, nie self 'n struikelblok word in die verspreiding van die evangelie nie.

6.3 Die Christelike Studentevereniging (C.S.V.)

Ds.G.Bell sien die Christelike Stewersvereniging, Christelike Jongeliedevereniging en die Christelike Studentevereniging as 'n driemanskap wat die jeug van Suid-Afrika vir Christus Jesus en sy kerk wil wen en hulle geestelik te help opbou (*Die Kerkbode* 8 Januarie 1969:90).

Waar die Christelike Stewersvereniging nie slegs effektief was vir die jongmense nie, maar ook vir die ouer garde, het die Christelike Studentevereniging uitsluitlik die jongmense, veral die studerende jeug, bedien. Eersgenoemde het mettertyd van naam en karakter verander, terwyl laasgenoemde, met geringe innerlike aanpassings, onveranderd gebly het.

Soos in die geval van die Stewersvereniging, het hierdie organisasie dit ook ten doel gehad om toespits te wees op die geestelike bearbeiding van die jongmense. Die noodsaaklikheid van 'n hartgrondige bekering en verdieping van die geestelike lewe is ook in 'n groot mate deur hierdie beweging beklemtoon.

Alhoewel hierdie groep nie noodwendig aan 'n sekere kerk verbonde was nie, het dit 'n lang pad met die Ned.Geref.Kerk geloop en was ook verantwoordelik vir die bevordering van die spiritualiteitskarakter van die Kerk.

6.3.1 Ontstaansgeskiedenis

Sedert 1874 was mejj.A.P.Ferguson en Bliss onder die wakende oog van dr.Andrew Murray verbonde aan die Hugenate-Seminarie. In 1894 woon mej.Ferguson 'n konferensie by van die Students' Convention in Northfield, V.S.A. By hierdie konferensie, onder voorsitterskap van mnr.Luther D.Wishard, was nagenoeg 500 jongmense (uit meer as 109 kolleges en inrigtings) wat besiel was met 'n visie om die Koninkryk van God te bevorder en om 'n besondere geestelike atmosfeer in die verskillende inrigtings te skep. Wishard lewer getuienis van die groei van die organisasie in verskeie wêrelddele. Mej.Ferguson is so aangegryp deur die konferensie, dat sy die moontlikheid van die stigting van so 'n organisasie in Suid-Afrika met mnr.Wishard bespreek. Op sy beurt noem hy dat die gedagte reeds vroeër bestaan het om ook in Suid-Afrika te werk (Van der Merwe 1996:18).

Terug in haar vaderland, bespreek sy die saak met dr.Andrew Murray en prof. Hofmeyr wat albei positief was. 'n Reëlingskomitee word op die been gebring wat moes omsien na die besoek van Wishard aan Suid-Afrika. Dr.en mev. Murray ontmoet in 1895 vir mnr. Wishard in Ierland, wat nuwe stukrag verleen aan sy voorgenome besoek. In 1896 kom hy in die land aan met die ideaal om die beweging te stig. Hy noem die beweging "the Church at work for students with thorough systems of Bible Study, Prayer meetings, Individual work and Evangelistic meetings in the Colleges. It is the Church's most successful agency in recruiting the ranks of the Ministry at home, and has also proved to be her most efficient factor in the enlistment of men en [sic] women in Foreign Missions" (Gerdener in Van der Merwe 1996:19).

Intussen besoek mnr. Donald Fraser, 'n Skotse sendeling, die land en gee hernude stukrag aan die moontlikheid vir die stigting van 'n studentebeweging (:20).

Tydens 'n Christelike konferensie vanaf 24 tot 29 Julie 1896 te Stellenbosch, word die C.S.V. op Dinsdag 28 Julie gestig. Dit het bekend gestaan as "*The Students' Christian Association of South Africa*" (Van der Merwe 1996:22). Tydens die eerste byeenkoms op Vrydag 24 Julie, noem mnr. Wishard dat dit, benewens die Japanse konferensie, die grootste byeenkoms was wat hy wêreldwyd toegesprek het. Dit het hom opgeval dat 'n mens 'n verwagting onder die studente kon aanvoel terwyl die Heilige Gees op 'n besondere wyse werksaam was. Hy het telkens beklemtoon dat net die Here Jesus lewens kan verander. Dit moet mense dring om persoonlike werk te doen en ander na Jesus toe lei. Die belangrikste doelwit en roeping wat hy uitgelig het was om elke skoolkind en student te lei tot 'n ontmoeting met Jesus Christus, en te lei op 'n pad van geestelike groei en wasdom (:21). Ná sy toespraak, het dr. Andrew Murray die gehoor toegesprek.

Met groot entoesiasme het die konferensie die daaropvolgende dae voortgegaan, en wel in die moedergemeente van die Ned.Geref. Kerk, omdat die lokaal te klein geword het. Talle studente uit 29 verskillende denominasies en verskillende kerkverbande het die byeenkomste met groot ywer bygewoon "...en die meer as 400 studente se ywer vir Jesus was aansteeklik" (Van der Merwe 1996:22).

Die unieke geestelike klimaat wat op Stellenbosch geheers het, was bevorderlik vir die vooruitgang en groei van die CSV. Die Bybelklas van prof. N.J. Hofmeyr het die geestelike akker voorberei (Van der Merwe 1996:23). Ná die konferensie onderneem Donald Fraser en Charles Murray 'n toer om die werk van die beweging bekend te stel.

Van die persone wat in die eerste dekades 'n prominente rol as leiers in die organisasie gespeel het, was mense soos dr. Andrew Murray, prof. J.I. Marais en N.J. Hofmeyr en rev. J. Lennox. Die eerste voorsitters sedert die stigting tot 1948 was J.P. Burger, A.L. Hofmeyr, C.H. Murray, Lou Hofmeyr, J.F. Naudé, W.E. Malherbe, N.J. van der Merwe, G.B.A. Gerdener en B.B. Keet. Baie persone, waarvan heelwat predikante in die Ned.Geref. Kerk, het as reisende sekretarisse diens gedoen.

Hoewel die werk van die C.S.V. deur die uitbreek van die Anglo Boereoorlog in die wiele gery is, veral die werk van die reisende sekretarisse, het dit tog 'n merkbare invloed gehad op die lydendes, deurdat daar onder andere 'n tak in die konsentrasiekamp op Bethulie gestig is, terwyl die gevangenes op St. Helena 'n "Sendingstudiekring op die voetspoor van 'n deel van die werksaamhede van die C.S.V." tot stand gebring het (Van der Merwe 1996:35,36).

6.3.2 Die doel van die C.S.V.

Die doel van die C.S.V. sien soos volg daaruit: "De Vereeniging heeft ten doel: studenten en school kinderen te bewegen Jezus Christus aan te nemen en te belijden als hun eenigen Zaligmaker; het geestelijk leven van studenten te verdiepen; studente te bewegen zich aan te bieden om het Koninkrijk van Christus over de geheele wêreld uit te breiden" (C.F.M. in *De Kerkbode* 3 Augustus 1905:358,9).

lees soos volg:

Afd. I Die doeleindes sal wees:

Die volgende fundamentele werksaamhede te bevorder:

- (a) Studente te beweeg die Christelike geloof in God - Vader Soon en Heilige Gees - volgens die Heilige Skrif aan te neem, en as ware disepels (sic.) van Jesus Christus te lewe.
- (b) 'n Dieper geestelike lewe by studente aan te kweek, en ernstige studie van die Heilige Skrif onder hulle te bevorder.
- (c) Studente te beweeg om hulle te wy aan die uitbreiding van Gods Koninkryk onder hul eie volk en deur die gehele wêreld; en met die oog hierop sal die Studente Vrywilligers Beweging as organiese deel van die Vereniging bevorder word.
- (d) Gehegtheid op te wek by studente aan die Kerk van Christus, en aan hulle eie Kerk in besonder.

Volgens Conradie (1946:27) kan die waarde van die C.S.V. in die skole nie noodwendig gemeet word aan die hoeveelheid kinders wat daaraan behoort nie, maar die blote teenwoordigheid van 'n tak van dié vereniging bied 'n kanaal vir geestelike beïnvloeding. In dieselfde artikel noem hy van die kinders met besliste godsdienstige oortuigings wat 'n ware oase vind in die C.S.V. in baie skole. Deur die C.S.V.-vergaderings en -kringe word aan die kinders geestelike versterking gebied en hulle word daardeur weerbaar gemaak teen 'n aanval op hulle reinheid, gevoel vir eerlikheid en waarheidsliefde (:27).

6.3.3 *Aktiwiteite van die C.S.V.*

Die C.S.V. is veral bekend vir konferensies, Bybelstudies by skole en Strand- en Vaksieoordbediening. Sedert 1930 het naweekkonferensies 'n gereelde instelling geword. Die invloed van konferensies word deur mnr.G.T.le Roux (Provinsiale Sekretaris van die C.S.V. in Transvaal) soos volg beskryf: "Watter vrugbare naweke, watter besluite vir Christus, watter verdieping het die Gees van God nie met so 'n geleentheid bewerk nie. 'n Naweek is baie gou verby maar dit is 'n oestyd na 'n jaar van arbeid in die takke" (Le Roux 1949:29).

Vandat die eerste C.S.V.-kamp in 1908 in Natal deur mnr.O.B.Bull gehou is, het dit 'n ongekende momentum beleef. Net voor 1930 het 'n ontwaking gekom wat uiteindelik uitgeloop het op die daarstelling van permanente kampplekke. Ook is kampe vir volwassenes gereël waarby die leiers hoofsaaklik betrokke was. "Die doel was hier die verdieping van die geestelike lewe en afsondering om die Here se wil te soek" (Le Roux 1949:29).

Sedert ongeveer 1911 en 1916 is met stranddienste in onderskeidelik die Strand en Oos-Londen begin. Van die uitstaande figure op hierdie gebied was mnr.Oswin Bull, minister J.H. Hofmeyr, ds.Frank Liebenberg, mejj.Feneysey, Ellen Jacobs en oom Hansie Fourie (Van der Westhuizen 1946:30).

Veral op die gebied van die geskrewe woord, het die C.S.V. baie gedoen om die middele vir geestelike groei by die Christene dwarsoor die land beskikbaar te stel. Benewens die gereelde publikasies wat vir Bybelstudiedoeleindes gedruk is, het "*Die Christen-Studentevereniging-Maatskappy*" veral gedurende die eerste helfte van hierdie eeu bekendheid verwerf met die publikasie van geestelike lektuur. Die geskrifte is gepubliseer met die oog op die verdieping van die geestelike lewe. Van die bekendstes is die

versamelde en ander werke van dr. Andrew Murray, asook geskrifte van ds. G.D. du Toit, dr. J.C.G. Kotzé, en andere.

Een van die persone wat oor 'n tydperk van 38 jaar diep spore getrap het in die geskiedenis van hierdie beweging, was ds. Fred Liebenberg. Benewens die veelvuldige take wat hy verrig het, was sy artikels in *Die Kerkbode*, wat van behoudende aard getuig het, 'n positiewe bydrae tot die geestelike opbou van baie lesers.

6.3.4 Reisende sekretarisse

Onlosmaakbaar van die C.S.V. is die reisende sekretarisse. Hulle was "toegewyde diensknegte en diensmaagde, wat deur die genade van God met liefde in sy werk gestaan het" (Roux 1946:217). Deur die jare het verskeie persone hulle lewe gewy aan hierdie groot taak. In *De Kerkbode* van 3 Augustus 1905 berig C.F.M. van proponente C.V. Nel, J.R. Albertijn en mej. A. Naudé wat die land deurreis en "trachten overall tak vereenigingen te stichten. Zij zetten echter hoogen prijs op het winnen van zielen voor den Heer, en maken dit dan ook een voornaam deel van hun werk" (:359).

In die eeufees-gedenkuitgawe van die C.S.V., saamgestel deur dr. Gerdrie van der Merwe, word breedvoerig aandag aan die verskillende reisende sekretarisse gegee. Een van die mees uitstaande figure was mej. Ellen (H.E.) Jacobs, wat vir 21 jaar hierdie taak verrig het. 'n Kort lewenskets van haar dien as voorbeeld van die tipe stoffasie wat deur die C.S.V. vir hierdie taak afgesonder is.

6.3.4.1 Mej. Ellen Jacobs

As jong hoërskooldogter het sy gedurende spesiale dienste, wat deur ds. Pieter van der Merwe gehou is, tot bekering gekom. Sy was 'n onderwyseres, maar het hierdie pos neergelê nadat sy deur God geroep is om die land en veral die O.V.S. te deurkruis "om die seuns en dogters van ons land en volk vir die koninkryk van God te probeer verower, en op te bou in die geestelike dinge. Ná 'n geweldige worstelstryd een nag, kort na sy die groot, maar moeilike taak aanvaar het, het sy al haar wapens neergelê aan die deurboorde voete van Hom, wat vir haar van toe af die lieflikste van Tienduisend geword het. Van toe af was Jesus Christus alleen heerser in haar lewe, en het sy maar een ambisie gehad, nl. om Hom te verheerlik" (Kelber in *Die Voorligter* Mei 1944:93).

Gedurende 1928 het sy saam met mev. Esperance Kelber (née Hamman) vir 4 maande 'n Wêreld C.S.V.-konferensie bygewoon. Daar het mev. Kelber haar beter leer ken, veral haar diepe gebedslewe. Mej. Jacobs het diep in die nag wakker geword en gebid. Omdat sy so 'n intensiewe bidder was en ondersoeker van Gods Woord, het haar boodskappe met aangrypende oortuiging gekom. "Die baie siele wat vandag kan getuig dat hulle met die Here Jesus persoonlik kennis gemaak het, en ook die Heiland as Oorwinnaar in hulle lewens erken het, deur haar arbeid, getuig daarvan dat sy 'n uitstaande sielesoeker was" (Kelber in *Die Voorligter* Mei 1944:93).

6.3.5 Kritiek teen die C.S.V.

In die Calvinistiese bundel "Koers in die Krisis- Vol I" gee ds. T.J. Kotzé, as studentebearbeider, 'n beskrywing van die algemene geestelike toestand van veral die studente wat pas op universiteit kom. Hy

maak die aantying dat die meeste studente antroposentrië is waar die mens 'n groot aandeel het in sy eie saligheid. Hulle is meestal Metodisties en nie Calvinisties nie. "Diegene wat wel 'n gevoelsoortuiging van kindskap het, veral die tipies Metodistiese studente...is wel bewus van 'n tydstop dat 'ek die Here Jesus aangeneem het' - maar...wat God reeds vir hulle gedoen het in Christus, in die verbond van genade, die inlywing in die Kerk van Christus deur die doop, die Christelike opvoeding deur Gods leiding, ens. dit alles leef nie in hulle bewussyn nie" (1935:340).

Kotzé (1935:343) erken dat goeie invloede van die C.S.V. tot die studente uitgaan, maar maak beswaar teen die gedagte dat dit die student te neutraal maak ten opsigte van konfessionalisme. Die C.S.V. is nie slegs non-konfessioneel nie, maar laat die klem net op die subjektiewe val (:341).

Die houding van die Federasie van Calvinistiese Studenteverenigings in Suid-Afrika (F.C.S.V.) jeens die C.S.V. word in 'n slotartikel in "Koers in die Krisis (1935:381-386) weergegee: "Die verhouding van ons Federasie tot ander studente-organisasies soos...die C.S.V. (Christelike Studentevereniging) is duidelik en maklik te bepaal....Ons Federasie is in die allereerste en ook allerlaaste plek daarin te onderskeie dat dit 'n duidelik gestelde en omlynde *grondslag* het, en dit wel 'n spesifieke Calvinistiese grondslag."

Die Federasie se beswaar teen die C.S.V. is ook dat dit nie 'n spesifieke bepaalde konfessionele grondslag het nie. Die verdere klagte is dat die doel en strewe van die C.S.V. is om onder die studente 'siele te win vir Jesus'. Die C.S.V. is meer gerig op die geestelik-sedelike behoeftes van die student en is dus soteriologies in uitgangspunt. Vir die Federasie daarenteen, gaan dit nie om "siele win" en bekeerlinge werf nie, omdat dit van die lede verwag word dat as hulle aansluit, hulle alreeds oortuigde Christene moet wees en dat hulle dit ook sal bly. "As die C.S.V. spesifiek Calvinisties of Geref. konfessioneel sou wees, dan sou ons Federasie pragtig daarmee kon saamwerk, want ons Federasie beweeg hom nie soseer op die godsdienstig-sedelike terrein van ons studentelewe nie" (*Koers in die Krisis* 1935:386).

Uit die Vrystaat kom 'n berig deur ds.C.W.Retief waarin hy beswaard voel oor die werk wat die C.S.V. doen, en by name die rondreisende sekretarisse of sekretarisse. Volgens hom beskik die Kerk oor die mag en die vermoë om self die jongmense te bearbei. Waarom moet die C.S.V. dan die werk doen, so asof die Kerk dit nie goed genoeg doen nie? Hy wys daarop dat dit die tyd is waarin die "wedergebore kind tot bekering kom" (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598). Op hierdie sensitiewe stadium moet buiteorganisasies, volgens hom, met hulle teologies-ontoereikende opleiding, nie inmeng in die werk van die kerk nie. Op hierdie ouderdom (tussen 12 en 14 jaar) is die kind baie gevoelig vir geestelike indrukke. Om nou van elders spesiale mense te kry om hulle tot bekering te lei, bring die kind onder die indruk dat sy kerk en predikant nie daartoe in staat is nie. Vir Retief is die sielkundige uitwerking op die gemoed van die kind voor die handliggend: "Sy Kerk staan beslis 'n sport laer as die C.S.V." (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:597,8). Hy beskou hierdie tendens as 'n oorsaak waarom lidmate maklik hul kerkverband verlaat om by die sektes aan te sluit en ook aandring op die hou van spesiale dienste (:598).

Dit is baie duidelik dat Retief wedergeboorte en bekering as twee momente sien wat op verskillende tye in die mens se lewe plaasvind. Dit word bevestig deur sy siening dat die goddelike ingeplante lewe by

die kind van die gelowige ouer, oftewel die gedoopte lidmaat van die kerk, op die puberteitsleefyd tot uiting kom. Die goddelike saad van wedergeboorte wat ontkiem en gegroei het, begin homself openbaar in die besef van sonde, in eie verantwoordelikheid daarvoor. "So werk God die Heilige Gees deur en word die kind uitgedryf tot die soek na redding, na verlossing, na vergifnis van sonde wat lei tot bekering" (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598)

Retief voel oortuig dat dit die tydperk is waarop die Christenouer dit nouliks waag om in te gryp op die "teer terrein waar die worsteling tussen die Heilige Gees en die siel plaasvind" (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598). Op hierdie stadium moet die plaaslike predikant "met skugterheid die ontluikende godskind met tere sielsorg gadeslaan, en wag tot die tydperk van aanneming, tot die doen van belydenis, om eers dan met die jongmense persoonlik die saak van eie saligheid te behartig" (:598). Hy het dit teen die C.S.V. omdat hulle in hierdie tyd van buite kom "en gevaar loop om die vrug van die deur God ingelegde saak van wedergeboorte, wat gegroei het en nou besig is om oor te gaan in die bekering, ryp te druk" (:598)

Retief maan dat as die C.S.V. hierdie taak verrig, dit 'n kerk word, waarvoor die C.S.V. hom nie wil uitgee nie. Die prediking en bediening van die sakramente is ampspligte wat in die kerk as instituut tuishoort en waartoe die predikant geroep is (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598).

Hy vra voorts die vraag of die broeders en susters "wat ook met die tot-bekering-bring" van ons kinders besig is, op hoogte is met die heilswaarhede. Hy wil weet of die onderskeid tussen *wedergeboorte* en *bekering* duidelik aan die kinders voorgehou word en of dit vir die kinders duidelik is dat die wedergeboorte 'n vrymagtige daad van God is, en as die mens tot bekering kom, dit die resultaat is van die goddelike lewe wat deur God in ons ingeplant is. As dit nie die geval is nie, dan kom die kind baie maklik onder die indruk dat die *bekering* 'n daad is waarin die mens se wil 'n groot rol speel (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598). Die jongmens kan dan tot verkeerde indrukke kom en dus verwarring en vertwyfeling skep.

Hy vra ernstig dat die werk van die geestelike intensiewe siele-arbeid in die hande van die kerk oorgelaat word en behartig word deur manne wat daartoe geroep is (*Die Kerkbode* 8 Oktober 1941:598). Hy sou verkies dat as daar nog rondreisende sekretarisse of sekretaresse sou omgaan, dit teologies-opgeleide mense moet wees.

Ook in hierdie redenasie van Retief kom die twee uiteenlopende strominge in die Kerk ten opsigte van wedergeboorte en bekering, duidelik na vore. Vir die C.S.V. gaan dit om die sogenaamde "Metodistiese" model van 'n bewustelike bekeringsmoment, terwyl Retief, in die tipiese dampkring van die verbondsteologie, met groot versigtigheid omgaan met die terminologie van wedergeboorte en bekering. By hom is daar beslis geen aanmoediging dat 'n appèl op die jeug gemaak moet word om hulle tot God te bekeer nie.

Prof.P.W.Buys (1975:71,72) is van mening dat die C.S.V. kragtens sy doelstellings 'n tipies Metodistiese trek vertoon. Die neiging van Wesley om "societies" te stig, wat los van die kerk was, was ook

kenmerkend van die C.S.V. Die taak wat die C.S.V. voor oë stel, is volgens hom die taak van die kerk. Hy is oortuig daarvan dat hierdie vereniging nie die taak van die kerk kan oorneem nie. Hy is uiters besorg oor die onkonfessionele karakter wat 'n gevaar vir die kerk inhou. Hy wys die sogenaamde interkerklikheid van die C.S.V. en gepaardgaande betrokkenheid by die Ned.Geref. Kerk sterk af (:77).

6.3.6 *Die C.S.V. se kerklike betrokkenheid*

Dr.B.B.Keet (voormalige voorsitter van die hoofbestuur van die C.S.V. en professor aan die Kweekskool op Stellebosch) stel sy saak in die vyftigjarige gedenkuitgawe en sê dat die C.S.V. as 'n interkerklike beweging in Suid-Afrika ontstaan het en as interkerklike beweging het dit nog altyd bly voortbestaan tot die huidige dag toe. As dit 'n kerklike vereniging wil word, sal dit ongetwyfeld van karakter moet verander (Keet 1946:50).

Ofskoon hierdie vereniging nie deel van die kerk is nie, het dit ten doel om altyd 'n goeie verhouding met die kerk te handhaaf, daarom is een van die geskrewe doelstellings om 'n "gehegtheid op te wek by die studente aan die Kerk van Christus in die algemeen, en aan hulle eie Kerk in die besonder" (C.S.V. 1924:2). Lede is aangemoedig om in die nouste samewerking met die kerk te bly deur aktiewe meelewing met hulle eie kerk. Hierdeur sou die gevaar van kerkies binne 'n kerk uitgeskakel word.

Terselfdertyd wou die Vereniging sy selfstandigheid as interkerklike beweging behou en sy werk onder die studerende jeug voortsit en uitbrei. Die C.S.V. het in die loop van sy geskiedenis op die persoonlike arbeid gekonsentreer om die leerstellige onderrig in die hande van betrokke kerke te laat, waar dit ook werklik tuishoort. Sodoende was die C.S.V. in staat om saam te werk met die kerk sonder om die plek daarvan in te neem (Keet 1946:50). Keet se slotgedagte is dat dit nie die begeerte van die kerk is om hierdie vereniging direk onder die kerk se beheer te plaas nie, dat die kerk sy verantwoordelikheid beseft om 'n wakende oog daaroor te hou, "nie in 'n gees van foutvindery of veroordeling nie, maar van vaderlike belangstelling" (:50).

Buys (1975:76) is van mening dat die C.S.V. se interkerklikheid net die stempel van die Ned.Geref.Kerk dra, terwyl die C.S.V. in die kerklike pers van die Hervormde en Gereformeerde Kerke skerp veroordeel word. Hierdie beswaar kan gegrond word uit die feit dat die meeste lede van die C.S.V. in 1954 uit die Ned.Geref. Kerk was, naamlik 77,5%, terwyl uit die Ned.Herv.Kerk net 9% en die Gereformeerde Kerk net 6% lede was (Saunders 1954:13). In 1930 was 90% van die lede ondersteuners of lidmate van die Ned.Geref.Kerk. Op daardie stadium het die ledetal 300 000 getel (Cruse in *Die Kerkbode* 7 Mei 1930:846).

Uiteraard is dit onmoontlik om 'n idee te vorm van hoeveel mense deur die bearbeiding van die C.S.V. tot bekering gekom het. In 'n onderhoud met 'n gesiene afgetrede boer van Frankfort, en lidmaat van die Ned.Geref.Kerk, mnr.Bart Venter, was 'n hoogtepunt in sy lewe toe hy in 1940 as matriekseun onder die bearbeiding van 'n reisende sekretaris, mnr. Christie van der Westhuyzen, in die koshuis tot bekering gekom het. Ná 56 jaar speel dié gebeure nog glashelder voor hom af en besit hy nog steeds die sekerheid van saligheid.

6.4 Die Oxfordbeweging

In 1876 begin die "Oxford Heiligheidsbeweging", wat onder die invloed van Pearsall Smith was, met konferensies in verskillende dele van Suid-Afrika. Die doel van hierdie konferensies was om onbekeerdes tot bekering te lei en ook ter bevordering van die geestelike lewe van gelowiges.

In opvolging op 'n besoek deur 'n groep studente van die Oxford-universiteit in 1928, het die stigter van die beweging, dr.F.N.D.Buchman, vergesel van twaalf helpers, in 1929 'n besoek aan Suid-Afrika gebring. Volgens *De Kerkbode* (24 Julie 1929:135) het hulle op openhartige wyse aangedring op belydenis van wat verkeerd en sondig in die lewe was en op die aanname van vergifnis en ontvangs van die inwonende Heiland as die krag tot 'n heilige en oorwinnende lewe. Voorts is die ononderbroke gemeenskap met die Here Jesus aangemoedig deur die vroeë-oggend stiltetyd "welke die siel aan die Heilige Gees die geleentheid moet gee om Sy gedagtes en begeertes en leiding duidelik te maak." Net soos wat die Here Jesus deur die Gees gelei is om Hom aan die kruis oor te gee, so moet ons gewillig wees om deur die Gees geroep te word om onself in selfopoffering aan die diens van andere oor te gee. En in dit alles moet die blydskap van die Here ons sterkte wees (:135).

Hierdie beweging het die gewone boodskappe gebring as wat in die kerke gehoor word, maar hulle poog om die boodskap uit te leef. Tot groot seën vir baie het hulle in verskillende wêrelddele opgetree. Daar was elemente in die beweging wat tot aanstoot kon lei, maar elkeen wat vir herlewing gebid het, "sal vir hom verheug oor 'n golf van jeugdige lewe wat so kragtig by ons jongmense op ons hoër skole aanslaan" (*De Kerkbode* 24 Julie 1929:135).

Buchman het erken dat hy veel te danke gehad het aan die onderwys en invloed van wyle dr.Andrew Murray en hy probeer om op sy manier dieselfde onderwys toe te pas (*De Kerkbode* 24 Julie 1929:135). As blyk van waardering en agting wat hulle vir hierdie Godsmen gehad het, het hulle 'n blommekrans gelê aan die voetstuk van die monument van dr.Andrew Murray by die Adderleystraat-kerk. Op die krans het die volgende woorde verskyn: "In dankbare erkenning van die lewe en werk van Andrew Murray, wat 'n bron van besieling vir die lede van die Oxford Group was" (:135). By dié geleentheid was enkele predikante van die Ned.Geref. Kerk teenwoordig waartydens ds.J.P.van Heerden 'n gebed gedoen en die seën uitgespreek het.

Ds.P.J.de Waal gee inligting deur oor die Oxfordgroep wat 'n besoek aan Somerset-Wes en die Strand gebring het. Hy sê dat ons te doen het met 'n beweging waarmee die Christelike Kerk en die Ned.Geref. Kerk rekening moet hou en om dit te veroordeel of te ignoreer, sal onverstandig wees. Dié groep beïnvloed mense wat nie deur die Kerk bereik word nie. Hieronder tel nie noodwendig onverskilliges nie, maar goeie kerkmense, wat vir jare onder die invloed van die Kerk verkeer het, maar nie veel gevorder het in die geestelike lewe nie. "In aanraking met die Groep, word hulle nuwe mense" (*De Kerkbode* 12 Desember 1930:1119).

Volgens De Waal vind hulle byeenkomste stemmig en informeel plaas, terwyl daar niks sensasiewekkends is in die wyse waarop hulle te werk gaan nie. "En die leer wat hulle verkondig, is

maar net wat ons eie Kerk huldig....En tog word die mense sê lewe verander wat met hulle in aanraking kom" (*De Kerkbode* 12 Desember 1930:1119). Hy noem voorts dat niemand kan ontken dat die beweging vir die Kerk tot seën was nie, want dooie lidmate het lewend geword, en dien hulle kerk en beywer hulle in die saak van Gods Koninkryk. Volgens hom het verskeie leraars openlik verklaar dat daar verandering ingetree het, wat 'n nuwe uitsig op die lewe geskep het (:1119). Ten slotte erken hy dat 'n mens nie met alles kan saamstem nie en dat daar veral met die belydenis van sonde baie versigtig gehandel moet word.

Ds.G.D.du Toit, wat kennis geneem het van al die positiewe en negatiewe berigte oor die Oxford-groep in *De Kerkbode*, het hom voorgeneem om self een van hulle vergaderings by te woon. In opdrag van die Sinodale Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking, is hy na die vergadering op Bloemfontein wat vanaf 27 September tot 5 Oktober 1930 gehou is. Ds.Du Toit lig toe dat genoemde Kommissie te doen het met spesiale geestelike arbeid in die Kerk, en waar die Oxford-Groep ook spesiale geestelikê arbeid verrig, en reeds 'n magtige invloed in die Ned.Geref. Kerk uitoefen, is dit die plig van die Kommissie om in aanraking te kom met die Groep. As dit blyk dat daar gevaar is, moes waarsku word, en as daar lesse te leer is, moet ook daarvolgens die regte gebruik van gemaak word (*De Kerkbode* 22 Oktober 1930:787). Met 'n gees van openheid is hy na Bloemfontein om eerstehandse inligting te bekom en "met 'n gevoel van dankbaarheid jeëns God vir al die grote dinge wat Hy reeds deur die Groep gedaan het" (:787).

Terwyl ds.Du Toit sy indrukke van die Groep verstrek, maak hy op opportunistiese wyse van die geleentheid gebruik om die weg tot saligheid aan die lesers oor te dra.

Die Groep het, volgens hom, 'n bepaalde boodskap, naamlik: "Christus, die gekruisigde, opgewekte, verheerlikte Christus, wonende in ons hart deur die Heilige Gees, en vervullende die ganse tempel, gees, siel en liggaam, met Sy heerlikheid, sodat die heerlikheid gesien word in ons lewe - dit is die geheim van 'n waarlik gelukkige lewe, 'n lewe wat God kan verheerlik en die wêreld tot seën kan wees" (*De Kerkbode* 22 Oktober 1930:787).

Du Toit verduidelik dat hierdie lewe in geloof aangeneem word, slegs nadat 'n mens tot oortuiging van sonde gekom het. Hy stem saam met ds.A.C.Murray wat in *De Kerkbode* van 27 Augustus 1930 gesê het dat hy van geen konferensie weet waar hy sulke hartdeursoekende toesprake oor sonde gehoor het nie. "Wanneer die mens dan in volslae wanhoop aan homself tot God roep om verlossing, wys die Heilige Gees vir hom op die kruis, waar Christus in sy plek volkome versoening te weeg gebring het. Daar aan die voet van die kruis word die siel wedergebore....Daardie wedergeboorte bring 'n ganse ommekeer in die mens. Die vrug van die Heilige Gees (Gal.5) word in hom gesien. 'n Lewe waarin daardie vrug nie gesien word nie, is nie 'n wedergebore lewe nie" (*De Kerkbode* 22 Oktober 1930:787).

Hy sê verder dat hierdie gebeurtenis die moontlikheid bewerk om deur die Heilige Gees oorwinning oor sonde te verkry en voeg by dat daar geen sonde is waarvan Gods kind nie verlos kan word nie. "Dit beteken nie dat hy nou nie meer kan sondig nie. Nee, die selflewe is nie vernietig nie, maar geheel en al kragteloos gemaak deur die volkome inwoning van Christus. Is iemand eenmaal waaragtig wedergebore,

dan kan hy nie verlore gaan nie, omdat Christus, wat die ewige lewe self is, in hom woon" (*De Kerkbode* 22 Oktober 1930:787).

Wat opvallend is in hierdie evaluering van ds.Du Toit, is die begrip "wedergeboorte" waarna hy verwys wat op 'n definitiewe oomblik plaasvind - 'n beskouing wat radikaal verskil met ander teoloë wat leer dat wedergeboorte as 'n daad van God soms onbewustelik in 'n lewe kan plaasvind. (Hier kom die verwarring van terminologie tussen bekering en wedergeboorte duidelik na vore). Wat verder opval is die kwalifisering van die wedergeborene wat wel nog kan sondig - 'n aspek wat hy duidelik uitstip ten einde hom nie skuldig te maak aan die verkondiging van perfeksonisme nie. Verder is dit ook opvallend dat hy spesifiek noem dat die wedergeborene nie weer verlore kan gaan nie - 'n verdere bewys dat hy hom nie skaar aan die kant van die Arminianisme nie.

In hierdie artikel maak hy 'n uiters belangrike en veelseggende stelling, naamlik dat die boodskap wat die Groep uitdra, nie in stryd is met die leer van die Ned.Geref. Kerk nie. Hulle huldig geen bepaalde dogma nie en as interkerklike beweging vermy hulle alle dogmatiese verskilpunte, en konsentreer hulle op die een groot boodskap van verlossing soos uiteengesit. Hy voeg by dat hierdie boodskap tog niks meer bevat as die ou Evangelieboodskap waarvoor die Kerk geroep is om aan die wêreld te bring nie. Op 'n vraag wat dan die geheim is van die krag wat die Oxford-Groep uitoefen, is sy indruk dat dit die metode is wat hulle volg en dat hulle nie alleen hulle boodskap preek nie, maar ook uitleef (*De Kerkbode* 22 Oktober 1930:788).

In 'n volgende uitgawe spandeer Du Toit meer tyd aan die metode wat die Groep volg en verduidelik hoe 'n tipiese dag in hulle program verloop. Wat pertinent na vore tree in so 'n dagprogram is gebed, "fellowship" en "sharing" (*De Kerkbode* 29 Oktober 1930:825).

Du Toit haal gedeeltes aan uit 'n brief wat hy van 'n advokaat ontvang het wat onder die Groep se invloed tot bekering gekom het. In die brief kom die volgende voor: "Ek voel dat ons Kerk in alle opsigte dieselfde godsdienstige beginsels voorstaan as die Oxford-Groep, en ek, persoonlik, vermy die uitdrukking 'Oxford-Groep' soveel moontlik, want dit is Christus alleen wat van die grootste belang is" (*De Kerkbode* 29 Oktober 1930:826).

Du Toit sluit sy bydrae af met 'n vraag wat die Ned.Geref.Kerk se houding jeens die Groep behoort te wees. Hy erken dat geringe verskilpunte voorkom, maar stem nie saam met die idee om op grond daarvan hulle te veroordeel nie. Hy wys op algemene kritiek wat soms uitgespreek word dat hierdie beweging nie uit "ons Kerk" kom nie. Oor hierdie "onheilige kerkywer" sê ds.Du Toit: "Ons kan God nooit genoeg dank vir die bestaan van die Ned.Geref.Kerk nie. Sy is 'n kosbare pand, wat God aan ons volk gegee het, maar laat my hier met alle erns vra, loop ons hier nie gevaar om te veel klem te lê op die term "ons Kerk" nie" (*De Kerkbode* 29 Oktober 1930:825).

Hy doen 'n ernstige beroep op die lesers om die Oxford-Groep te aanvaar: "...maar as hulle die suiwer Evangelie bring, en daarin gebruik maak van 'n metode wat God reeds heerlik geseën het, laat ons dan tog nie veroordelend optree nie..." (*De Kerkbode* 29 Oktober 1930:826). Hy doen 'n wenk aan die hand

dat daar gedurende die April- en Septembervakansies Bybelskole gehou word op dieselfde wyse as wat die Oxford-Groep te werk gaan, met die hulp van predikante, onder andere van die 18 predikante wat die konferensie op Bloemfontein bygewoon het. Hy vertrou dat die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking sulke Bybelskole sal organiseer. Hy wil nie toelaat dat die Bybelskole afbreek sal doen aan die bestaande Stewersvereniging nie. Die moontlikheid om so iets op die been te bring, is nie onmoontlik nie, omdat op daardie stadium in sy gemeente (Murraysburg) reeds 'n gebedsunie bestaan en wat gehou word "op presies dieselfde lyne as die huisparty van die Oxford-Groep, en die ewigheid sal openbaar wat hierdie samekomste al vir menigeen beteken het" (:826).

In *De Kerkbode* van 19 November 1930 verskyn die geloofsbelydenis van die Oxford-Groep soos vertaal en ingestuur deur ds.G.D. du Toit. Die eerste vraag is: "*Wat is 'n veranderde lewe?*" met die antwoord: "'n Veranderde lewe of bekering is 'n ondervinding van wedergeboorte (nie maar net hervorming nie), en dit geskied deur 'n skeppende daad van die Heilige Gees. Dit is 'n nuwe lewe, 'n tweede geboorte" (:978).

Ander hoofpunte wat die geloofsbelydenis uitmaak is: "*Wat is die vrug van 'n veranderde lewe?*"; "*Waarom is die wedergeboorte onmisbaar?*"; "*Die voorwaardes tot wedergeboorte*" en "*Die voortsetting van die nuwe lewe*" (*De Kerkbode* 19 November 1930:978).

In die lig van die antagonisme van Calviniste teen buiterekkerlike organisasies in die algemeen en in besonder die verkondiging van 'n besliste daad van wedergeboorte, is hierdie bydrae van ds.Du Toit, as predikant van die Ned.Geref.Kerk, uiters gewaagd. Alles wat die Calviniste as Metodisties etiketteer word hier, deur 'n verteenwoordiger van 'n sinodale kommissie, goedgekeur en 'n aanbeveling word gedoen dat die Groep nie veroordeel moet word nie.

Aan die ander kant was 'n man soos ds.Du Toit, wat 'n groot bydrae gelewer het tot die bevordering van die bekering en heiligmaking in sy kerk, sekerlik te dankbaar vir meer arbeiders wat in die ryp oeslande besig was om verlore sondaars by Christus te kry.

6.4.1 *Ander reaksies van lidmate*

Nie alle lidmate was vyandiggesind jeens die Oxford-beweging nie. In 'n vorige hoofstuk is vermeld hoe prof.Keet getuig wat die Groep vir hom beteken het. 'n Korrespondent kritiseer mnr.N.J.J.Badenhorst van Keimoes oor sy negatiewe beriggewing van die Oxford-Groep en getuig: "Ek het die Groepvergaderings bygewoon en kan dit sê dat ek nog nooit in enige Kerk of vergadering die Gees van God so sien werk het as in die Groepvergaderings nie (*De Kerkbode* 10 September 1930:520).

Vervolgens antwoord die persoon op al die punte van beswaar wat mnr.Badenhorst aangeteken het. Op sy bewering dat hulle aan geen kerkgenootskap behoort nie, reageer die korrespondent dat dit juis goed is, "want nou bring hulle elkeen naar sy Kerk terug, want as iemand tot bekering kom, dan kom hy as vanself naar sy Kerk terug" (:520). Omtrent hul belydenis: "...hul bely die kruis en bloed van Christus, en wat meer is, hulle moedig mense aan om tot Christus hul toevlug te neem, en hul sonde aan die voet van die kruis neer te lê" (:520).

Mev.G.A.van Zyl van Ratomba spreek haar waardering uit teenoor ds.J.P.Liebenberg van Bethal vir sy positiewe opmerkings oor die Christelike bewegings “wat siele help en red en terugbring na die kerk.” Sy het soveel lof vir die Oxfordbeweging wie se besoek in haar omgewing daartoe bygedra het dat kerkbywoning verbeter het. Ook het die uitkyk op geestelike sake het drasties verbeter (*Die Kerkbode* 20 Mei 1936:1009).

Mnr.J.D.Louw van Pretoria tree ook verdedigend op teenoor hierdie groep deur nie alleen te wys op die “ommekeer wat daar in (sy) lewe gekom het deur die reinigende bloed van Christus” nie, maar ook op van hulle vernaamste doelstellings:

- a. Om mense tot Christus te bring deur persoonlike getuienis aangaande verlossing van sonde deur die bloed van Christus
- b. om aan te spoor tot ‘n lewe van absolute oorgawe en gehoorsaamheid aan die wil van God tot ware liefde; reinheid, eerlikheid en onselfsugtigheid
- c. om Christene van alle Evangeliese Kerke aan mekaar te bind (*Die Kerkbode* 14 Junie 1933:1105).

Nie alle beriggewing was positief ten gunste van die beweging nie. ‘n Artikel deur eerw.Harold T.Commons, wat in die *Bible League Quarterly* geplaas was, is deur die redakteur van *Die Kerkbode* gepubliseer waarin al die knelpunte uitgelig word, soos die klem op ondervinding, oorgawe, veranderde lewens, openbare sondebelydenis en veel meer (*De Kerkbode* 24 Mei 1933:959).

Ook by die evaluering van hierdie beweging kom dit duidelik na vore dat persone, veral predikante, wat ‘n besliste weergeboorte voorgestaan het, die arbeid van so ‘n beweging verwelkom het, omdat hulle dit gesien het as aanvullend tot die dienswerk van die kerk.

6.5 Die Afrika Evangeliese Bond (A.E.B.)

Van al die organisasies wat geestelike werk onder lidmate van die Ned. Geref.Kerk verrig het, was die A.E.B. sekerlik die mees kontroversuele. Waar die Ned.Geref.Kerk hulle aanvanklik verdra het, het hulle mettertyd die gramskap van die Kerk op die hals gehaal weens hulle onkonfessionele en Metodistiese karakter, maar meer omdat hulle binne gemeentegrense gewerk het sonder die nodige toestemming. Veral die leer oor die sogenaamde "perfeksionisme" is dikwels vooropgestel as rede vir die verwerping.

Ten spyte van hierdie negatiewe konnotasies, het hierdie beweging ongetwyfeld ‘n groot bygedra gelewer tot die redding van talle kosbare siele en tot die verdieping van meer as een se geestelike lewe.

Soos met die vorige beweging, het ds.G.D.du Toit ook met betrekking tot die A.E.B.sy nek uitgesteek en die volgende ter verdediging genoem:

Die Afrika Evangeliese Bond is opgerig in 1924. Die geestelike nood van Suid-Afrika het daardie tyd as 'n swaer las gerus op die harte van 'n aantal van Gods kinders...Die Bond moet dan met verenigde kragte optree teen die geestelike doodsheid van Christus Kerk in Suid-Afrika. Die werk van die Bond moet gedaan word nie buite die Kerk om nie, maar in en deur die Kerk...Die Bond geloof aan die volle inspirasie van die hele Bybel, en in sy leer lê hy besonder klem op die wedergeboorte, die reiniging van die hart deur die bloed van Christus, die doop van die Heilige Gees, en 'n lewe van voortdurende oorwinning oor sonde deur die inwoning van Christus in die hart...Skrywer hiervan sal God tot in ewigheid dank, dat Hy hom in aanraking gebring het met

hierdie beweging. Dit het sy geestelike lewe 'n stoot vooruit gegee (*De Kerkbode* 21 Mei 1930:947,8).

6.5.1 *Ontstaan*

In 'n huis in Dublin, Noord-Ierland, met die naam "Glenvar", het Joseph en Harrietta Garrat en hul drie dogters May, Emma en Helena gewoon. Die kinders het 'n streng godsdienstige opvoeding ondergaan en die geheim van hierdie gesin se suksesvolle geestelike lewe is toegeskryf aan 'n persoonlike getuienis van hartsreiniging (Peckham 1973:5).

In 1891 ontmoet die Garrat-susters mnr.J.G.Govan tydens 'n "*International Police Association*"-konferensie te Belfast. Hulle het onmiddellik gevoel dat hulle geesgenote is weens die gemeenskaplike belange in die strewe na 'n heilige lewe. Hulle onderlinge verbintenis het gelei tot die stigting van die *Faith Mission* en die hou van gereelde byeenkomste te Glenvar. Met verloop van tyd is die "*Faith Mission Training Home*" te Edinburgh opgerig onder die leiding van John Govan.

Die Garratt-susters het dikwels as sprekers by konferensies opgetree en het ook skakeling gehad met die "*Japan Evangelistic Band*", die "*Africa Inland Mission*" en die "*South African General Mission*". Hulle het 'n ongekende ywer gehad vir die "heidenlande" (Peckham 1973:11).

Ná die dood van hulle ouers en broers het hulle hul eiendom verkoop en in samewerking met die *S.A.General Mission*, vertrek hulle in Augustus 1916 na Suid-Afrika. Hulle besluit om onder die polisie te werk en koop "*The Aloes*" in Simonstad aan en verander dit in 'n rusoord vir lede van die polisiemag vanwaar hulle in samewerking met die owerhede dwarsoor die land onder die polisiemanne kon arbeid (Stewart 1953:70-72).

Omdat Govan nie sy weg oopgesien het om 'n "distrikspelgrim" van die *Faith Mission* na Suid-Afrika te stuur nie, beveel hy aan dat die Garratt-susters self so 'n organisasie op die been bring. Hulle deel hul visioen met mense soos mnre. D.H.Beyers, J.A.Ferguson. H.G.Semark en mej.Cameron en vergader in die loop van 1923 te Rosebank. Daar besluit hulle eenparig om die A.E.B. te stig. Dit sou 'n interkerklike sending wees "wat hom ten doel stel die Verkondiging van 'n Volkome Verlossing en wat hom geheel en al van God afhanklik sou stel vir sy onderhoud" (Stewart 1953:78). Hierdie besluit het in 1924 'n werklikheid geword met die stigting van die Bond en met mnr.D.H.Beyers as eerste voorsitter.

Die eerste A.E.B.-pelgrim was mej.Marjorie Lucas en een van die mees uitstaande vroeë werkers was Leonard Messenger. Messenger het sy opleiding aan die "All Nations Bible College" ontvang waarvan dr.F.B.Meyer die prinsipaal was. Meyer het 'n baie hoë agting vir hom gehad. In Desember 1924 kom kaptein G.S.Dobbie vanuit Brits-Colombië om hom by die A.E.B. te voeg.

Dit was nie lank nie of die Garratt-susters het vir hulle 'n plek verower in die evangeliese lewe van die Kaapse Skiereiland en ook op ander plekke waar hulle opgetree het. Veral die boodskap van heiligmaking was hoofsaaklik hulle tema en sodoende het hulle prediking "verlossing en vrymaking vir baie siele gebring en die hele werk vir God permanent verryk..." (Stewart 1953:87).

6.5.2 Leerstellig

Hierdie beweging het veral die aspek van wedergeboorte en heiligmaking geaksentueer en daarom is dit nodig om, ter wille van hierdie studie, dieper hierop in te gaan:

Peckham (1973:21) verstrek 'n weergawe van die beweging se leerstellings en vir ons doel word die volgende uitgelig:

- h. That all who receive by faith the Lord Jesus Christ are born again of the Holy Spirit, and thereby become children of God to be conformed to the image of His Son;*
- i. In the bodily resurrection of the just and the unjust; the judgement of the living and dead; the everlasting blessedness of the saved; and the everlasting punishment of the lost.*
- j. In heart cleansing, the Fulness of the Spirit and a life of continuous victory over sin through the indwelling of Christ in the heart"*

In 'n pamflet "*What the A.E.B. teaches*" verskyn die volgende:

Contrary to the widespread belief, the A.E.B. has no doctrinal eccentricities. It holds to the orthodox, fundamental teachings of the Evangelical churches. It has made no new discovery, or invented any new theories, nor does it deny any of the main formularities as expressed in the generally accepted confessions of faith....it proclaims the old truths of conversion, assurance, and of full salvation as a dynamic experience of the saving grace of God (Peckham 1973:177).

In dieselfde pamflet word genoem dat die verkondiging van saligheid noodsaaklik is en dat dit nie net moontlik is vir enige mens om gered te word nie, maar dat die mens ook seker kan wees van sy saligheid. Ook die moontlikheid van 'n heilige lewe word verkondig as 'n definitiewe tweede genaderwerk wat van wedergeboorte onderskei word. Dit gaan gepaard met 'n reiniging van die inwondende sonde en volledige inwoning van die Heilige Gees. Weer eens word die verwerping van sondelose volmaaktheid beklemtoon (Peckham 1973:177,178).

6.5.3 Houding van die Ned.Geref.Kerk jeens die A.E.B.

Oor die skakeling met die Ned.Geref.Kerk sê Peckham (1973:111,112) dat groot seëninge beleef is in die vroeë dertigerjare toe die Ned.Geref.Kerk van die A.E.B.-werkers gebruik gemaak het. "...the years of 1933 and 1934 were years when the Holy Spirit was in a peculiar way shed abroad in South Africa, not only in the work of the A.E.B. but all over."

Van die vroegste skakelings met die Ned.Geref.Kerk was deur middel van Leonard Messenger. Hierdie jongman, wat ná 'n baie kort bediening op 9 Junie 1926 tragies in 'n treinongeluk omgekom het, het 'n besondere las vir siele gehad en het 'n groot invloed uitgeoefen, selfs onder Afrikaanssprekendes. In 'n huldeblyk, waaraan talle Afrikaanssprekendes deelgeneem het, kom onder andere die name van di.J.J.R.van Wijk van Riebeeck-Wes en M.G.Potgieter van Parow voor. Laasgenoemde sê: "Mr. Messenger was the means of winning many souls for Christ, and the crown of glory awaited him" (Govan 1926:87). Agter in die boekie "*Just Glorious!*" wat saamgestel is deur H.E.Govan, verskyn 'n berig wat uit *Die Kerkbode* vertaal is en wat handel oor die Pinksterdienste waarby Messenger in die Ned.Geref.Kerk van Riebeeck Wes betrokke was. Die dienste was vir die talle in die gemeente tot groot seën "and many of the Christians were afresh anointed with the Holy Spirit..." (Govan 1926:110).

Volgens Helena Garratt, het hulle hoofsaaklik in die Church of England, Wesleyaanse, Presbiteriaanse en Baptiste Kerke gearbei, maar die grootste hoeveelheid van hulle sendings is in die Ned. Geref. Kerk. uitgevoer. "We shall never cease to thank God for the right hand of fellowship that has been extended to us by the ministers, and also for their kindness and generosity " (Peckham 1973:17).

As voorbeeld kan gemeld word dat ds.G.D.du Toit, as leraar van die Ned.Geref. Kerk, 'n raadslid was van die A.E.B. vanaf Oktober 1929 tot Junie 1933. Albei "Los predikante", naamlik di.W.C.Malan en C.F.Scheepers het ook op die Raad van die A.E.B. gedien (Van Niekerk 1983:41). Bekende persone soos mev.A.C. Murray, mnre. Paget Wilkes, W.M.Douglas, Frank Huskisson en andere het as sprekers by konferensies opgetree (Stewart 1953:94).

Die keerpunt van goeie onderlinge verhoudinge tussen die Ned.Geref.Kerk en die A.E.B. het in 1936 gekom toe 'n ondersoek oor die A.E.B. gelas is. Die bevindinge van die 9 predikante op hierdie kommissie was onder andere:

- (i) Die onskriftuurlike heiligmakings-leer van die A.E.B. bring verwarring. Voorts hulle optrede
- (ii) ondermyn die Kerklike gesag en Kerklike bewussyn,
- (iii) werk verbrokkelend in die gemeentes,
- (iv) veroorsaak die verlies van voortreflike werkkragte vir die Kerk,
- (v) skep 'n gees van wantroue in die leraar en kerkraad,
- (vi) werk 'n sektariese gees in die hand (Aangehaal in Peckham 1973:113).

Van der Watt (1987:193,194) sê dat sinodale besluite wat reeds sedert 1931 ten opsigte van die A.E.B. en die Oxfordbeweging geneem is, nie so drasties was nie en dat dit die Kaapse Sinode was wat in 1936 in geen onduidelike taal sy afkeur aan hierdie organisasie betoon het nie. Hy noem van 'n verslag deur ds.J.F.Botha (tydelike spesiale evangelieprediker) voor die Transvaalse sinode van 1937 waarin hy verwys na die buitekerklike groepe "wat nie altyd in verband met ons kerk is nie en soms leringe verkondig en praktyke beoefen wat die kerk afkeur, dienste in die gemeentes kom hou en die indruk skep dat hulle meer belangstel in ons mense en ernstige pogings aanwend tot redding van siele en opbouing van gelowiges, as die Kerk self" (Van der Watt 1987:193).

Onder die Natal-bylaag in *Die Kerkbode* van 15 Julie 1942 verskyn die Sinodale besluit van die Natalse kerk rakende die A.E.B.. Die besluit lui soos volg: "Aangesien die Sinodes hulle uitgespreek het teen die A.E.B., het die tyd aangebreek dat kerkrade tug sal toepas op kerkdienaars en gemeentede wat hulle beywer om A.E.B.-werkers in die gemeente in te bring." Die berig wys daarop dat lidmate nie verhinder kan word om die byeenkomste by te woon nie, solank die A.E.B.-werkers nie in die gemeente ingebring word nie. "Oppervlakkig beskou skyn so 'n optrede van die Kerk onverdraagsaam en onbillik te wees, maar as ons bedink dat elke evangeliedienaar, kerkraads- en gemeentelid by hul bevestiging trou betuig het aan kerkleer en hulle onderwerp het aan die kerklike opsig, dan moet erken word dat hulle eerlik handel deur hul belofte te hou" (*Die Kerkbode* 15 Julie 1942:76).

Wat die A.E.B.-werkers betref, noem Van der Watt (1987:193) dat hulle leke-predikers is wat voorgee om interdenominasioneel te wees en hulle nie aan 'n bepaalde belydenis hou nie. Hulle stel hul ten doel

die evangelisering van die hele Afrika "om siele tot bekering én gelowiges tot 'n dieper geestelike lewe te lei. Hulle leer van die heiligmaking het 'n onmiskenbare perfeksionistiese strekking gehad wat geestelike hoogmoed en eiegeregtigheid by baie van hulle volgelinge in die hand werk. Hulle tree binne gemeentelike grense op - meestal sonder die toestemming van die betrokke plaaslike kerkraad" (:193).

Hy sê verder dat hulle in alle gevalle die kerklike gesag en kerkbewussyn in gemeentes ondermyn wat gelei het tot verbrokkeling en 'n gees van wanorde by lidmate. Gevalle het ook voorgekom waar lidmate ná die opwekkingsdienste van die A.E.B. na veral Pinkstersektes gegaan het wat uiteraard 'n bedreiging vir geestelike eenheid tot gevolg gehad het. Daarom is kerkrade versoek om die lidmate wat onder die A.E.B. se invloed was, vir die Kerk te behou.

In *Die Voorligter* van September 1940 verskyn die "Bevinding van die Sinode oor die A.E.B." (Transvaalse sinode) Aangesien hierdie berig 'n goeie weergawe gee van die Ned. Geref. Kerk se houding jeens die A.E.B., word dit so volledig as moontlik hieronder weergegee:

1. *Doel en strewe*: Die A.E.B.-werkers is lekepredikers wat voorgee om interdenominasioneel te wees, hou hulle nie aan 'n bepaalde belydenis nie, en stel hulle self tot doel die evangelisering van die hele Afrika - om siele tot bekering en gelowiges tot 'n dieper geestelike lewe te lei.

2. *Hul Leer A*. Hul leer van heiligmaking berus nie op skriftuurlike grondslag nie, veral met betrekking tot twee aspekte van hierdie leer wat hulle beklemtoon: (a) Dat nl. by heiligmaking, wat blykbaar op 'n bepaalde moment geskied, volgens hulle, die ou sondige natuur geheel-en-al gedood word. Die ou "Self" word vernietig. Dit is kennelik in stryd met die ondervinding en met die uitsprake van die Heilige Skrif....Dit is ook in stryd met die Belydenisskrifte...(b) Dat die onmiskenbare perfeksionistiese strekking van bostaande leer geestelike hoogmoed en eiegeregtigheid in die hand werk, en juis die "Self", vermom in 'n godsdienstige kled, die botoon laat voer. Ook dit is in stryd met (i) die Skrif... (ii) die ondervinding van Bybelheiliges.

B. Met betrekking tot die verklaring dat alle siekte uit die Duiwel is, wens u kommissie te verwys na die Sinodale Besluit oor "Geloofsgenesing", "Wette en Bepalings" 1937, Pag.175. Dit lui soos volg...."

3. *Wyse van Optrede*: Dit blyk duidelik uit die getuïenisse dat die optrede van die A.E.B.-werkers verskil van plek tot plek en van werker tot werker. Soms soek hulle om met verlof van leraar of kerkraad binne die grense van 'n gemeente te werk, en soms daarsonder op eie houtjie, sonder verlof. So ook die beklemtoning van die verskillende aspekte van die leer wat hulle verkondig. Dit varieer en hang klaarblyklik saam met die kerkverband van die prediker.

4. *Die vrugte van hul optrede*: Alhoewel dit waar is dat daar gevalle voorkom waar daar geseënde vrugte afgewerp word deur die ywer en prediking van die A.E.B., waardeur soms blywende lewensverandering en bekeringe plaasvind, moet hier gekonstateer word dat hierdie beweging beslis verbrokkelend op die kerklike en gemeentelike inwerk, waardeur kerklike gesag en kerklike lojaliteit ondermyn word en die geestelike eenheid van die gelowiges verbreek word met jammerlike gevolge en onchristelike wrywing binne die gemeente, soms ook skeuring. (ii) Hierdeur word 'n ongesonde gees van wantroue in predikant en kerkraad gekweek en versprei. (iii) Voorts lei die onskriftuurlike leer van heiligmaking tot verwarring, en dikwels tot algehele terugslag deur diepe teleurstelling, uit hoofde van die proefondervindelike onbereikbaarheid van die voorgestelde heiligheid. (iv) Eindelik, soos dit uit die meerderheid van getuïenisse duidelik geword het, stuur die A.E.B. vandag in 'n definitiewe sektariese rigting, in sover dat bysaak langamerhand hoofsaak word, en dit dan tot middelpunt van leer en lewe verhef word.

5. *Aanbeveling*: Uit hoofde van die feit dat daar gewoonlik met die optrede van A.E.B.-werkers moeilikheid, verwarring en onenigheid gepaard gaan, as gevolg van (a) die onskriftuurlike grondslag van sekere belangrike aspekte van hul optrede, (b) die onkonfessionele karakter van hulle optrede, (c) die ondermynende inwerking op die Christelike eenheid, vgl. Awendmaals-

formulier, (d) die neiging tot eksklusiwiteit, wat hom openbaar in die totstandbring van parallele bidstonde en vergadering naas die kerklike en gemeentelike, beveel u kommissie aan:

1. dat kerkrade sterk aangeraai word om voortaan die A.E.B. nie binne die grense van hul gemeentes toe te laat nie, omdat daar genoegsame voorsiening in die kerk self gemaak word deur die gereelde bediening van die Woord, die hou van kerklike bidstonde, kerklike verenigings, konferensies en spesiale evangelieprediking.
2. Dat met groot versigtigheid en liefde gehandel sal word met lidmate wat onder die invloed van die A.E.B. gekom het, ten einde hulle te behou en terug te win vir die kerk (*Die Voorligter* September 1940:779).

In die katkisasieboek van die Ned.Geref.Kerk wat in 1950 verskyn het, kom die A.E.B. saam met talle ander groepe voor onder die opskrif "Sektes en Dwalinge" (N.G.Kerk 1969:347-349). Daarin word dit onomwonde gestel dat die sinodes van die Kerk 'n afwysende houding ingeneem het teenoor die A.E.B., hoofsaaklik vanweë (a) hulle optrede en (b) hul afwykende leringe. Bogenoemde besluite word dan daarin weergegee.

Volgens Peckham (1973:114) is die vermelde historiese feite in hierdie publikasie korrek, "but some of the statements regarding the operation and doctrine of the A.E.B. are grossly distorted and in some cases completely devoid of truth." Hy verwerp die valse aantygings wat in die katkisasieboek gemaak word oor onder andere genesing en heiligmaking. Veral die aspek van perfeksionisme waarvan die A.E.B. beskuldig word, word deur hom kategories verwerp. Dit geld ook vir bewerings wat gemaak is oor die beweerde skakeling met die "Scheepers"-beweging en met die stigting van Die Nuwe Protestantse Kerk in 1944.

Sommige skrywers het artielels in *Die Kerkbode* geskryf waarin heftig aanvalle teen die A.E.B. gemaak is. Peckham (1973:118) verwys na twee prominente lede van die A.E.B. wat deur die Ned.Geref. Kerk onder sensuur geplaas is weens hulle betrokkenheid by hierdie beweging. Die verhouding teenoor die A.E.B. het egter gewissel van predikant tot predikant. Die beleid van die A.E.B. was egter nie om 'n teenreaksie teen hierdie vyandigheid te loods nie.

Verskeie faktore wat waarskynlik die vyandigheid van die Ned.Geref. Kerk jeens die A.E.B. kon ontken, word deur Peckham (1973:125-129) uitgelig. Van die redes wat hy aangee is onder andere onkunde, misverstand oor die karakter en leer van die A.E.B., die vooroordeel soos geskep deur geskifte en verkeerde interpretasies, wanvoorstellings, verkeerde opmerkings vanuit A.E.B.-geledere self, houding van die kerkraad, ens. Ondanks die negatiewe onderlinge verhouding, meen hy dat geen kwade gevoelens by die A.E.B. bestaan nie en dat die vyandelikheid slegs tot geestelike voordeel strek. , "The work has developed all over and many souls in the N.G.K. will thank God on that great day that Hy sent the pilgrims their way" (Peckham 1973:129).

Peckham (1973:175) erken dat die A.E.B. deurgeloop het onder die "skerp sweep van Calvinisme". Hy sê dat die A.E.B. uit Calvinistiese oogpunt beskou word en daarom teologies as Metodisties geklassifiseer word. "Because the A.E.B. is thought to propagate the 'heresies' of Methodism it comes under the sharp Calvinistic lash." Hy verklaar egter onomwonde dat die A.E.B. nooit 'n duidelik

gedefinieerde leerstellige standpunt ingeneem het ten opsigte van Calvinisme of Arminianisme nie. "It has sought to avoid the extremes of both teachings" (:176). Hy meen dat dit waar is om te beweer dat die A.E.B. in sy geheel simpatiek is jeens die Metodistiese uitkyk, "but these doctrines are not held as the sum total of truth" (:176). Om hierdie rede is die aantygings dat die A.E.B. ten volle Metodisties is, onwaar, aangesien daar talle persone was wat uit Calvinistiese agtergrond gekom het en baie bygedra het tot die geestelike en Skriftuurlike opbou van hierdie beweging (:176).

Vanuit Ned.Geref.-geledere was die teenwoordigheid van die A.E.B. ongetwyfeld 'n bedreiging. Die daarstelling van 'n voltydse spesiale evangelieprediker was 'n antwoord op die geestestrominge en buitekerklike groepe wat in die geestelike behoefte van lidmate voorsien het. Die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking van die Vrystaatse sinode berig in 1933 reeds dat daar verlange by lidmate bestaan dat spesiale dienste gehou moes word en omdat die Kommissie nie die vrymoedigheid het om mense soos die A.E.B.-werkers te gebruik nie, bepleit hy die aanstelling van 'n spesiale evangelieprediker (Van der Watt 1987:192).

Gedurende 1940 het die A.E.B. en die "Los predikante" opspraak verwek in die Ned.Geref.-gemeente van Belfast toe 96 gemeentelede 'n *Getuienis* voor die kerkraad gelê het, waarin hulle hul steun aan genoemde buitekerklikes toegesê het. In die dokument word 'n uiteensetting gevind van die seën wat die A.E.B. vir hulle was en dat 'n groot aantal die lig gesien het onder die prediking van die A.E.B. Hulle leer met betrekking tot wedergeboorte en die feit dat hierdie groep nie sondelose volmaaktheid preek nie, word vermeld. "Ons getuig dat deur die bywoning van die A.E.B.-dienste het die weg van saligheid vir ons meer duidelik geword, en het die Heer ons opnuut ontmoet" (*Getuienis* 1940:3).

In reaksie hierop reik die kerkraad van Belfast in November 1940 'n geskrif uit met die titel: "*Wat gebeur het*". Daarin word die toedrag van sake aan die gemeentelede geskets met betrekking tot die aktiwiteite van die Los predikante en die A.E.B. Kennis is gegee van ongeruimdhede. Die volgende sin dien as afsluiting van die dokument: "Een ding is seker, die breuk tussen Kerk en gemelde beweging is finaal! Elkeen sal moet kies waar hy (sy) wil staan! Die opregte seun (dogter) van ons dierbare Kerk sal nie verkeerd kies nie!" (*Getuienis* 1940:4).

Volgens mev.M.Steyn, een van bogenoemde ondersteuners van die A.E.B., het die leraar van Belfast, ds.Van der Merwe, 'n belangrike rol gespeel in hierdie vervolging, veral deur sy skerp aanvalle van die kansel af (Onderhoud op 5/10/1997).

6.6 Uiteenlopende reaksies op bedieningsarbeid van die A.E.B. en ander buitekerklike bewegings

Soos reeds genoem, was dit veral die A.E.B. wat die meeste teëstand ontvang het vanaf Ned.Geref.Kerk. Uit sinodale-, rings- en kerkraadgeledere is uitsprake teen die beweging gemaak. Individue het uiteenlopende reaksies getoon, soos uitgedruk in *Die Kerkbode* en selfs die dagblaai. Relatief min positiewe berigte is deur lidmate ingestuur wat 'n bewys is van waar die lojaliteit van die meeste lidmate gelê het. Heelwat lidmate, onder andere 'n paar dames, het tot die stryd toegetree.

Baie min predikante het openlik lof aan die A.E.B. toegeswaai, moontlik uit vrees vir kerklike vervolging. Een van die weiniges was ds.C.F.Mynhardt. Soos die geval met ds.G.D.du Toit, het hy ook met groot lof na die werk van die A.E.B. verwys onder andere na die besoek van twee evangeliste wat 'n besoek op Piet Retief afgelê het. Hy maak die volgende aanbeveling: "Met die grootste vrymoedigheid kan ons die A.E.B.-werkers en werksters aanbeveel vir spesiale dienste. Ons glo nie dat enige predikant of kerkraad ooit sal spyt hê dat hulle so 'n uitnodiging gegee het nie (*De Kerkbode* 3 Desember 1930:1072).

Ds.C.F.Scheepers getuig van 'n A.E.B.-konferensie wat op Muizenberg gehou is. Hy skryf die wonderlike atmosfeer wat daar geheers het toe aan gebed, getuïenisse, die sprekers, sang en onderlinge verkeer. Mnr.Paget Wilkes van Japan was die hoofspreekster en insigself 'n man van gebed. Van hom sê ds.Scheepers: "Wat 'n gedagte dat die boodskap van volle saligheid uit die sendingveld aan die Kerk tuis gebring word! Die boodskap het met heiligende krag gekom. Onder die beeld van Israel op reis uit Egipte na Kanaän is die bekering en die heiligmaking voorgestel" (*De Kerkbode* 28 September 1927:447). Die vrug op hierdie konferensie was veral die "diepere ondervindings in die Kanaänselewe" en in besonder die feit dat ongeveer 20 jongmense hulleself aangemeld het vir diens aan die Meester.

Uit Suidwes-Afrika skryf 'n bekommerde mnr.A.S.J.Karsten dat hy nie die A.E.B. onder die sektes kan klassifiseer nie, want hulle doen goeie werk en het ook daartoe bygedra dat hulle 'n noemenswaardige invloed op die bywoning van die eredienste, bidure en Stewersvergaderings gehad het. Sy besorgdheid gaan oor die gedagte dat lidmate tydens biduurtyd A.E.B.-byeenkomste bywoon. Hy wil weet wat die oorsaak is dat lidmate geestelike voedsel elders gaan soek en beveel aan dat die kerk self spesiale pogings sal aanwend om te bied waarna lidmate vra. "Ek is bevrees dat as ons aanhou om ons in te laat met die dienste van vreemde genootskappe, daar later tussengemeentes in ons Kerk sal opspring, en ons moet dit probeer verhoed" (*Die Kerkbode* 29 November 1933:991).

'n Berig deur ds.C.R.Kotzé in *Die Kerkbode* van 22 November 1933 het hewige reaksie uitgelok, veral vanaf J.C.Bornman van Mynderdorp. In twee afsonderlike berigte in die korrespondensiekolomme, vaar hy uit teen ds.Kotzé se uitlatings oor hierdie groepe. Hy skryf onder andere: "Het ds.Kotzé dan geen oog of oor vir al die getuïenisse nie? Dit is almal bewyse dat siele ingesamel word deur die vriende, wat vandag oor een kam geskeer word met die sektes. Ek lees nêrens in die Bybel dat dit net predikante of opgeleide persone moet wees, wat siele moet win vir Gods Koninkryk" (*Die Kerkbode* 3 Januarie 1934:37,38).

Aan die begin van Januarie 1934 waarsku mnr.S.van der Merwe van Rhodes teen diegene wat met soveel lof van die buitekerklike groepe praat. Hy beskou hierdie groepe as 'n bedreiging vir die kerk. Hy vergelyk hulle met 'n koevoet wat onder die fondament van die kerk ingebeur word. Elkeen wat hul optrede in ons die Ned.Geref.Kerk goedpraat en hulle volg, help druk aan die koevoet (*Die Kerkbode* 3 Januarie 1934:38). Hy is van mening dat die aanstelling van spesiale predikers die beste teëwrig teen hierdie groepe sal wees.

Onder die skuilnaam "*Toekomstige Predikantsvrou*" skryf 'n dame hoe die kerk, Oxfordgroep en die A.E.B. respektiewelik bygedra het tot haar bekering, tot die ontdekking van haar "val-en-opstaan-lewe" en die ontdekking van haar "self" en as derde ondervinding het sy deur bemiddeling van 'n A.E.B.-werker "die reiniging van die hart ontvang asook die vervulling met die Heilige Gees" (*Die Kerkbode* 7 Februarie 1934:272,3). Sy spreek haar ontevredenheid uit omdat die drie groepe nie saamwerk nie en erken dat baie predikante teen die buitekerklike groepe gekant is.

'n Maand later verdedig mev.S.Bisschoff van Kafferrivier die A.E.B. met die opmerking dat sy in 1925 deur een van die A.E.B.-werkers versekering gekry het deur die Gees dat sy 'n kind van die Here is en vir die eerste keer het Joh.3:3 'n waarheid in haar lewe geword. Sy het van 'n diepere lewe niks geweet nie. Sy het ontdek dat daar nog iets beter en dieper is as die wedergeboorte, ook verder dat die Christen se lewe nie daar ophou nie, maar slegs die begin is van die lewe van 'n ware kind van God (*Die Kerkbode* 7 Maart 1934:456). Ook sy kan nie verstaan waarom Christene gekant kan wees teen bewegings soos die A.E.B. nie. Sy verwys spesifiek na die berig deur mnr.Van der Merwe wat meen dat hierdie bewegings 'n koevoet is wat die fundamente van die kerk beskadig. Sy kan nie besef hoe 'n ware bekeerde enige poging sal aanwend om sulke Christelike liggame te wil strem wat 100 persent in die kerkleer bly en wat daaglik in aanraking kom met siele en net die verloregeaande wêreld op hulle hart dra nie(:456). Ten slotte moedig sy mense aan wat nog nie die ondervinding van die diepere geestelike lewe het nie, om in te teken op die "*Oorvloedige Lewe*" deur ds.A.C.Murray van Somerset-Wes.

'n Onbekende vrou uit Melon, Avontuurlyn, skryf in die korrespondensiekolom dat godsdienstigheid nie wedergeboorte is nie. Sy is in 'n godsdienstige huis opgevoed en was onder die indruk dat alles pluis was, totdat sy tot ander insigte gekom het tydens 'n diens wat 'n A.E.B.-werker gelewer het waar sy die Heer Jesus as haar Saligmaker aangeneem het en waar Hy al haar sondeskuld uitgedelg het (*Die Kerkbode* 13 Junie 1934:1107).

Ds.J.P.van der Walt van Frankfort doen 'n striemende aanval op *Die Kerkbode* wat buitekerklike bewegings "sydelings adverteer" deur die plasing van artikels oor die werk van hierdie groepe. Hy voel verontwaardig omdat die stukke wat hy ingestuur het vir publikasie, wat handel oor bv. die heiligmaking, as te onoorspronklik en te lank afgewys is. Dit ontnem hom van sy ywer om die Kerkblad in sy gemeente aan te beveel (*Die Kerkbode* 27 November 1935:1065).

Ds.J.J.Wasserfall van Excelsior lewer verslag oor die kwarteeufees wat die gemeente in 1935 gevier het. Tydens die fees het daar vir vier weke 'n groot A.E.B.-tent gestaan waarin daaglik dienste gehou is deur drie A.E.B.-werkers. Wat opval is die volgende opmerking wat hy maak: "Presies een week nadat hierdie jongste A.E.B.-dienste alhier gestaak is, is ses van die genoemde gemeentelide (insluitende twee jong seuns) hier in 'n dam deur onderdompeling oorgedoop en also is die finale stap daartoe geneem, om die reeds byna tot brekens toe verrekte band met ons Kerk af te knip, en by die "Hollandse Baptiste-Kerk", by ons in die wandel as die Wederdoperse sekte bekend, aan te sluit. Kommentaar is oorbodig!" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:305).

In die blad van 7 Oktober 1936 skryf mev.C.Lattele van Riversdal dat sy onder die bearbeiding van 'n A.E.B.-werker, en lidmaat van die Ned.Geref.Kerk, tot bekering gekom het. "Van daardie tyd af is ek die gelukkigste mens op aarde. Ek verbly my elke dag in my Here Jesus, want Hy het deur Sy kosbare bloed al my bande verbreek...Al wat ek van die A.E.B. kan sê is dat hulle die suiwere Evangelieleer verkondig (*Die Kerkbode* 7 Oktober 1936 :738).

In "*Die Burger*" van Woensdag 25 November 1936 verskyn 'n brief deur W.J.Wentzel van Elandsbaai in die kolom: "Menings van ons lesers" In 'n baie sterkbewoorde brief verdedig hy twee sake, onder andere die A.E.B., wat tydens die Kaapse sinode van 1936 veroordeel is. Die besluite is in die nuusblaai gepubliseer. Hy vaar uit teen die "oppervlakkige en dikwels onlogiese redenasies en besluite, wat seker nie so 'n verneme vergadering van hoog ontwikkelde mense tot eer strek nie." Ter verdediging van die A.E.B.het Wentzel heelwat kommentaar gelewer. Ons haal sy interpretasie en reaksie op die sinodale besluite aan:

"Die A.E.B. is interkerklik (en laat ons hier dadelik sê dat ons een van die fundamentaliste is wat staan by die ortodokse leer en regering van ons Kerk en nogal taamlik skepties is teenoor nuwe beweginge) - maar hoe ons ook al wil redeneer, moet ons erken dat die A.E.B. 'n kostelike en geseënde werk doen. Baie van ons predikante het die beweging hartlik ondersteun. Dikwels is werkers(sters) van die A.E.B. uitgenooi deur die predikant en kerkraad om 'n reeks dienste te kom hou. En vandag word die Kerk deur Sinodale besluit teen die A.E.B. gewaarsku; waarom?" (*Die Burger* 25 November 1936:6).

Hy noem twee redes, naamlik omdat die A.E.B. soms in 'n dorp of distrik dienste hou sonder die toestemming van die predikant en kerkraad en vra dan waarom dit dan juis nodig is, want hulle dwing tog niemand om te kom nie, en dit staan elkeen vry om na hul dienste te gaan, of weg te bly! 'n Ander rede wat Wentzel aanvoer is omdat die predikant sien dat baie van die mense wat byna of nooit na sy kerk kom nie, die A.E.B.-dienste bywoon. Volgens hom bestaan daar 'n algemene behoefte onder die kerklike publiek na meer persoonlike arbeid, 'n dieper geestelike lewe en meer geleentheid om vir die Heer te getuig. Hierdie feite het die Oxford-Groep en die A.E.B. baie duidelik geopenbaar asook spesiale evangelie-predikers soos L.Fletcher, Orr, ens. Hy wil weet waarom die Kerk nie in daardie behoefte van die lidmate voorsien nie (*Die Burger* 25 November 1936:6).

In dieselfde dagblad verkyn 'n brief van 'n persoon met die skuilnaam: "n Korrespondent" van Kaapstad. Hy haal die predikant van Prieska aan wat die volgende oor die A.E.B. sou gesê het: "Die A.E.B. se mense het geen gemeenskaplike belydenis, en geen verantwoordelikheid teenoor 'n hoër gesag wat hulle met een mond laat praat nie." Die korrespondent sê dat die dominee niks kan bewys van wat hy gesê het nie, aangesien die Heilige Gees en die Heilige Skrif die hoër gesag van die A.E.B. is, terwyl die kerkwet die hoër gesag van die predikante is. "Die kerkwet word gehandhaaf ten koste van Gods gebooi" (*Die Burger* 25 November 1936:6). Hy maak verdere verskerpte aantygings teen sekere predikante se negatiewe uitlatings jeens die A.E.B. en die bekering wat onder hulle bediening plaasvind.

Hy verwys ten slotte na ds. Van der Merwe wat maar eert maal in 17 jaar in 'n gemeente kom vir spesiale dienste "en die dominees dink dis genoeg. O! die doodsheid, die koudheid van die Laodicea-kerk. Geen wonder dat mense elders kos soek vir hul onsterflike siele nie..." (*Die Burger* 25 November 1936:6).

Hierdie uitlatings van mense is 'n aanduiding van hoe verdeeld die Kerk werklik op daardie stadium was oor onder andere die A.E.B.. Van kerkweë af is die A.E.B. beskuldig dat hulle verdeeldheid saai, terwyl die aanhangers van die A.E.B., wat lidmate van die Kerk was, weer die Kerk van sodanige verdeeldheid beskuldig.

Op 'n vergadering van die kerkraad van Frankfort, gehou op 9 November 1938, is 'n besluit geneem waarin hulle hul misnoë uitspreek teen *Die Kerkbode* wat die buitekerklike bewegings sydelings adverteer (*Die Kerkbode* 23 November 1938:963). (Vergelyk in hierdie verband ds.J.P.van der Walt van Frankfort se identiese beswaar wat op 27 November 1935 gemaak is.)

Op versoek van 'n leser word die besluit van die Kaapse Sinode rakende die buitekerklike bewegings in *Die Kerkbode* geplaas. Daarin word by kerkrade aanbeveel om nie van die dienste van die A.E.B. en die Oxfordgroep gebruik te maak nie. In die slotparagraaf oor die besluit rakende die Oxfordbeweging, kom die volgende voor: "...en gevolglik beveel u kommissie aan dat van Kerkweë niks gedoen sal word tot propagering, uitbreiding, beskerming van of vereenselwiging met die werksaamhede van die genoemde beweging nie, en waar nodig, ook gewaarsku sal word teen moontlike ongesonde ontwikkelinge of uitwasse van die beweging; en andersyds dat die Ned.Geref. Kerk positief sy eie erkende vereniginge en hul werksaamhede sal ondersteun en bevorder" (*Die Kerkbode* 12 Januarie 1938:60).

Hierdie besluit is ook aangeval deur lesers van *Die Kerkbode*. Mnr.Chris van Wyk van Goodwood reageer skerp daarop en betreffende die A.E.B. sê hy dat hy hulle nie anders kan sien as "sielezoekers in die sterkste sin van die woord nie. Nou wil ek net aan ons kerkvaders vra of die Ned.Geref.Kerk die enigste middel is om siele na die Here te lei?...In ons gemeente is persone wat nie hoof teruggewin te word nie, maar wat uitstekende werk in die gemeente doen en wat onder die A.E.B. in die lig gekom het, en onder hulle ook kerkraadlede" (*Die Kerkbode* 19 Januarie 1938:126).

Op 2 Oktober 1940 verskyn 'n breedvoerige uiteensetting van die Kerkraad van Belfast se besluit rakende die buitekerklike bewegings. Naas die besluit wat op 13 Augustus 1938 geneem is, en deur talle lidmate geïgnoreer is, is 'n verdere oproep op gemeentedelede gedoen om nie hierdie groepe te ondersteun nie. Na 5 jaar van aktiewe betrokkenheid van die A.E.B. binne die gemeentegrense, word die lidmate weer eens gewaarsku - en hierdie keer word dit in die kerkorgaan opgeneem. Daarin word die volgende besware teen die A.E.B. geopper: Hulle verwantskap met die Los predikante; hulle geheimsinnigheid, dislojaliteit van lidmate; lastigheid deurdat lidmate "omgerokkel" word om hulle byeenkomste te ondersteun; minagting, agterdog en veroordeling wat in die Kerk gesaai word; geestelike hoogmoed; gemoedsopsweping; verkeerde standpunt ten opsigte van genesing; uitbuiting van die gasvryheid van lidmate en die verdeeldheid wat veroorsaak word in die gemeente (*Die Kerkbode* 2 Oktober 1940:595).

In 1943 herinner die redakteur van *Die Kerkbode* die lesers aan die sinodale besluite van die Kaapse sinode (1936), Vrystaatse sinodes (1931 en 1937) en die Transvaalse sinode (1940) rakende die buitekerklike bewegings. Aspekte wat uitgelig word, is die A.E.B. se "onskiftuurlike heiligmakingsleer" wat daarop neerkom "dat algehele heiligmaking op 'n sekere moment in die lewe kan geskied deur 'n werking van die Heilige Gees, wat as 'n Tweede Seën ("second blessing") opgevat word". (*Die Kerkbode* 6 Oktober 1943:289). Daar word op gewys dat dit in stryd is met die Skrif wat leer dat die heiligmaking 'n proses is wat tot aan die einde van die lewe van die gelowige voortduur. Verder is dit ook in stryd met die belydenisskrifte en lei tot perfeksionisme en geestelike hoogmoed. Voorts is daarop gewys dat die A.E.B. die gesag van die kerk ondermyn en verbrokkelend werk in die gemeentes (:289).

In dieselfde bydrae word die beskouing van ds.Jac.A.van der Merwe, spesiale evangelieprediker van die Kaapse Kerk en president van die Strewersunie weergegee. In 'n waarskuwing wat hy rig deur die mondstuk "*Die Christelike Strewer*" (Feb.1943) skryf hy dat hy ten volle saamstem met die sinodale besluite ten opsigte van die A.E.B., die Los predikante en ander buitekerklike, godsdienstige bewegings. Hy voel dat as 'n lid van die Kerk, en so ook 'n Strewerslid, met ander buitekerklike, godsdienstige bewegings heul, dan verraai dit sy onkunde insake die kerkleer en onderskat hy die waarde van sy eie kerk en word hy besiel met bittere kritiek teenoor sy kerk. Verder word hy vervreemd en word hy 'n hindernis en 'n gevaar onder die kerk se strydmagte (*Die Kerkbode* 6 Oktober 1943:290).

Hierby voeg die redakteur weer op sy beurt by dat die jeug in die kerklike verenigings gewaarsku moet word teen die verbrokkelende invloede van die buitekerklike bewegings in die gees van die besluite van die sinodes. Die jeug is die kerk van die toekoms en sal moet waak vir die suiwerheid van die gereformeerde leer en vir die erfenis wat deur die vaders aan hulle toevertrou is. Hy sê hulle mag nie toelaat dat die Calvinistiese grondslag en tradisie van die Kerk langsamerhand afgebreek word deur die inwerking van bewegings en sektes wat dit nie opgebou het nie. Die krag lê in 'n positiewe optrede - in die opbouing van die gemeentes in die gereformeerde leer; in die kragtige, suiwere prediking van Gods Woord en ook in die gereelde behandeling van die Kategismus met die gemeente wat, volgens hom, nie altyd getrou gedoen word nie. Hy versoek dat die ringe in hul huidige sittinge weer opnuut die aandag sal vestig op die noodsaaklikheid daarvan (*Die Kerkbode* 6 Oktober 1943:290).

Ds.H.S.Theron van De Bloem skroom nie om die A.E.B. "oop te vlek" in 'n artikel in *Die Kerkbode* nie. Benewens die wese van die A.E.B., skets hy vlugtig die stigtingsgeskiedenis daarvan en brei uit oor enkele besware teen hulle. Hy het dit teen die onskriftuurlike en gevolglik ongereformeerde opvatting insake die amptelike bediening van die Woord van die Here. Waar die Kerk glo dat die verkondiging van die Woord langs 'n ordelike weg moet geskied, glo die A.E.B. in "los werkers, los predikers, los predikante". Hy wys daarop dat hulle hul sogenaamd laat lei en leer deur die Heilige Gees, maar as dit wel die geval is, beteken dit dat die Heilige Gees nie altyd in die verlede deur die Woord en deur die belydenis geleer en gelei het nie (:205).

Wat betref "die verwarring en skeuring wat hulle stig in die Kerke", noem Theron verder dat hulle "kom bv. in gemeentes om diens te hou of agteraf biduurtjies, en godsdienstige samekomsies, ongevraag deur

die kerkraad of sonder sy wete" (*Die Kerkbode* 8 Maart 1944:205). Oor "die aanmatigende en verkeerde in hul motiewe en doel", wat daarop neerkom dat hulle ten doel het "om die volle saligheid te verkondig in die dorpe en plattelandse stede in Afrika" reageer Theron verder baie skerp deur te beweer dat hulle selfaangestelde predikers is sonder wettige gesag, dus aanmatigend. Hy wil weet waar daar 'n plattelandse streek of dorp in blank Suid-Afrika is waar die evangelie van volle saligheid nie verkondig word nie. Hy dink aan al die gemeentes met hulle leraars en kerkraadslede wat deur die jare heen die evangelie verkondig het. Die A.E.B. is aanmatigend om te glo dat die volle saligheid nie verkondig is nie. Hy wys verder daarop dat hierdie groep, wat daarop aanspraak maak dat hulle die "volle saligheid" verkondig, dit nie doen nie, "want leerstukke soos die uitverkiesing en die volharding van die heiliges, wat baie, of die meeste van hulle nie eers verstaan of glo nie, laat hulle weg in hul prediking" (:206).

In 'n opvolguitgawe gaan Theron voort en teken beswaar aan teen hulle heiligheidsleer waarin hulle kwansuis verkondig dat 'n mens tot bekering kom, maar nog nie die Heilige Gees ontvang nie, of nie ten volle nie. Hy is nog 'n vleeslike of "ongeheiligde kind" van die Here. Op 'n later oomblik moet hy die Heilige Gees ten volle ontvang waar hy die "second blessing" deelagtig word en van dan af is hy sonder sonde en word beskou as 'n "geheiligde" kind van God (*Die Kerkbode* 22 Maart 1944:250). Theron hang ook die volgende vuil wasgoed uit: "...daardeur gee hulle te kenne dat die Christen hier op aarde al moet lewe soos in die hemel, en baie van die dinge op die wêreld nie meer nodig het nie, bv. as burger van die land mag ek nie aan politiek deelneem nie, want dit is uit die bouse; om eie kultuur en geskiedenis te beskerm en te bevorder is sonde; aan die Helpmekaar te behoort, is verkeerd; aan goeie gesonde "sport" mag ek ook nie meer deelneem nie; na 'n goeie konsert mag ek ook nie gaan nie. Daarom wou ook die kinders by 'n sekere skool in 'n vorige gemeente van ons nie meer speel nie, maar net sit en Bybel lees, nadat van die A.E.B.-mense ongevraagd daar begin dienste hou het. Ja, van hulle beweer selfs dat dit sonde is om te trou..." (*Die Kerkbode* 22 Maart 1944:250).

Ander sake wat Theron aanroer is hulle leer oor siekte en gesondmaking, hulle gevoelsgodsdien en geesdrywery, asook hulle minagting van volksgebondenheid of nasieskap. Oor hulle gevoelsgodsdien het Theron die volgende te sê: "...iemand het selfs van 'n 'jazz'-godsdien gepraat, 'n soort godsdien wat selfs tot laat in die nag aanhou (ons weet van 'n geval waar die prediker vir die mense gesê het om maar hul reisdekens saam te bring, ingeval dit later te koud word, want dit was in die winter). Hierdie soort godsdien is dan nie eentonig of lank nie" (*Die Kerkbode* 22 Maart 1944:250).

Ds. Theron het soveel ongevraagde aantygings gemaak, dat dit enige objektiewe waarnemer kan laat twyfel oor die geloofwaardigheid daarvan. Baie sterk veralgemenings kom ook daarin voor. Aspekte soos uitverkiesing en volharding van die heiliges weeg vir hom baie swaarder as dat sondaars tot bekering moet kom. Hier dink 'n mens aan Peckham se uitdrukking van die skerp sweep van Calvinisme waaronder die A.E.B. gely het. Tog het hierdie artikels soveel byval gevind onder kerklui, dat o.a. by die Vrystaatse sinode 'n voorstel ingedien is dat die artikel in pamfletvorm in gemeentes versprei moet word (Sinodale besluite p.369,370)

Ds.J.P.van der Walt het ook op die voorgrond getree deur die lidmate te waarsku teen die doen en late van die A.E.B. Anders as die ander skrywers, het hy hom meer op dogmatiese terrein begewe deur die leerstellings van die A.E.B. met dié van die Kerk te vergelyk. Aspekte soos bekering en wedergeboorte, perfeksionisme en siekte en gesondmaking kom onder die loep. Hy skets ook ten slotte 'n paar van hulle karaktertrekke, soos minagting van die kerklike gesag, gees van veroordeling en verwarring en skeuring in die kerke (*Die Kerkbode* 10 Oktober 1945:367-9).

Van die enkele stemme wat opgegaan het teen die negatiewe beeld wat van die A.E.B. geskets word, was dié van S.G.du Toit van die Strand. Dié korrespondent beweer dat die A.E.B. nie sondelose volmaaktheid verkondig nie. Hy verwys na mense wat onder die bearbeiding van die A.E.B. tot "waaragtige bekering" gekom het en toe getrouer lede van die kerk geword het en nog is en aangeraai is om in hulle kerk te bly. Wanneer die A.E.B.-werkers dienste in die Strand hou, word die eredienste in ag geneem en van hulle woon selfs die eredienste by. Die skrywer beweer dat die leer oor sondelose volmaaktheid nie in hulle leerstellings vervat is nie, maar deur enkele onkundiges oorgedra word. Ten slotte word die versekering gegee dat die plaaslike lidmate wat die A.E.B. goedgesind is, getroue lidmate van die kerk is en dat hulle nog geen moeilikheid vir die leraars besorg het nie (*Die Kerkbode* 24 Oktober 1945:421).

In meer as een verduideliking oor die werksaamhede van die A.E.B.in gemeentes, wys die redakteur daarop dat in die kerk genoegsame middels bestaan wat voorsiening kan bied aan die geestelike behoeftes van die lidmate. Hieronder word genoem die gereelde bediening van die Woord, die gemeentelike bidstonde, kerklike vereniginge, konferensies en spesiale evangelieprediking (vgl.*Die Kerkbode* 6 Oktober 1943:290).

"*Die geestelike lewe in ons kerk*" is die opskrif van 'n artikel deur dr.Jac.J.Müller. Daarin gee hy 'n kort oorsig van hoogtepunte in die voorafgaande eeu, waaronder die daarstelling van die Kweekskool op Stellenbosch, die herlewings van 1859-1861, die Pinksterbidstonde, groot manne wat 'n rol gespeel het in die geestelike lewe van die Kerk; die Kerk wat sy belydenis handhaaf, asook 'n slotgedagte oor die gesonde geestelike lewe in die Kerk. Oor strominge en sektes wat in die bepaalde tyd na vore getree het, het Liberalisme, Modernisme, maar veral Metodisme 'n merkbare invloed op die geestelike lewe van die kerk uitgeoefen. Hy sê dat dit in 'n sekere sin die prakties-religieuse lewe heilsaam beïnvloed het, insoverre dit, met sy geestelike erns en klem op die persoonlike beslissing in geloofsake, die teenhanger is van 'n dorre geloof en onvrugbare selftevredenheid. Daarteenoor is die teologiese of leerstellige gevare van die Metodisme ontwyk deur die suiwer belydenis van die gereformeerde waarheid soos dit in die Belydenisskrifte tot uiting gekom het (*Die Kerkbode* 26 Januarie 1949:172).

Naas die opkoms van die Apostoliese Geloofsending en Sewendedag-Adventiste, verwys hy ook na die Oxford Groep, met sy klem op die persoonlik-deurleefde vroomheid, gegrond veral op die "hoofpylers van leiding en sondebelydenis", en die A.E.B. met sy klem op 'n geestelik-verdiepte godsdiens deur die ontvangs van die sg. "tweede seën". Beide bewegings het in sommige kringe van die kerklike gemeente

hul invloed laat voel, sonder om die aanhangers noodwendig los te maak van hul Kerk, soos die sektes wel doen (*Die Kerkbode* 26 Januarie 1949:172,3).

Ds.J.D.Vorster van Kaapstad laat hom baie sterk uit teen "*Interkerkisme*", veral soos geopenbaar in die Oxfordgroep en die C.S.V. Ook die besoek van buitelandse predikers beskou hy as bedreiging vir die leer van die kerk en 'n aanmoediging om kerkmure te verbreek. "In die laaste tyd egter vertoon dit hom so sterk dat uitgesogte predikers van elders op die kansels van ons kerk verskyn....sodat dit selfs mode geword het om al meer van die angelsaksiese voorstanders van hierdie beweging welkom te heet. So het daar in resente tye manne soos Rev.Lionel Fletcher en Dr.Stanley Jones op ons kansels verskyn. Weliswaar het hulle hierheen gekom as evangeliste, maar die angel in die stert van al hulle redevoeringe was steeds die samevatting van alle bestaande kerke in een kerk in die Naam van Christus" (*Die Gereformeedre Vaandel* September 1937:273).

Hy skryf die oorsprong van die gevaar toe aan lande soos Amerika en Engeland. Die C.S.V., met sy oorsprong in Amerika, beklee volgens hom 'n interkerklike en in Suid-Afrika 'n interkonfessionele grondslag en is nie volgens die Skrif (1 Joh.1:2) nie. "Die Waarheid in Liefde" betrag nie, maar na die pragmatiese wysbegeerte die eenheid soek in "liefde" terwille van die nut

Vorster beweer dat hierdie verkeerde uitgangspunt van die C.S.V. verantwoordelik is dat die beweging, 'n onberekenbare skadelike invloed uitgeoefen het deurdat die jeug van die Kerk "kerklos, pap en ruggraatloos" geword het.. Ook het die C.S.V. 'n waardige medestander gevind in die Oxford Groep uit Engeland wat ook sy grondslag in die gevoel gevind het en ook interkerkisme nagestreef het" (*Die Gereformeedre Vaandel* September 1937:274). .

6.7 Interpretasie en beoordeling

Gesien in die lig van die veelvuldige reaksies teen die buitekerklike bewegings, is dit baie duidelik dat die kerk alles in sy vermoë gedoen het om behoorlik wal te gooi teen hierdie ongevraagde invloede. Dit was veral die A.E.B. en Oxfordbeweging wat baie swaar gestraf is. Die Strewersvereniging en C.S.V. is meer geredelik aanvaar. Die rede hiervoor is moontlik omdat laasgenoemde bewegings binne kerklike geleedere ontstaan het. Dit het hulle egter nie gevrywaar van die skerp kritiek deur die konserwatiewe Calviniste wat die karakter van die kerk suiwer gereformeed wou hou nie. Dit was veral die Arminianistiese kleur wat dikwels deurgeskemer het wat hierdie oorversigtigheid en antagonisme ontketen het.

Die grootste beswaar teen hierdie bewegings was die onkonfessionele en onskriftuurlike optrede. Beskuldigings is geopper dat dit die taak van die kerk wou oorneem. Hulle het as tipe kerkies binne 'n kerk gefunksioneer en die hoofstroom-kerke het daarin 'n groot bedreiging gesien. Die kerk was op homself aangewese en het hierdie invloed van buite as ongevraagde inmenging beskou. Die beklemtoning van die lewe ten koste van die leer was vir die kerk 'n hindernis. Verla gesien vanuit Calvinistiese oogpunt, was die boodskap van bekering wat hulle as eerste prioriteit beskou het, 'n steen des aanstoots. Daarteenoor is aspekte soos die uitverkiesing en die volharding van die heiliges agterweë

gelaat. Die onderskeid wat hulle gemaak het tussen bekeerdes en onbekeerdes is ook as onskriftuurlik beskou. Ook die “onskriftuurlike” leer van heiligmaking, wat veral deur die A.E.B. verkondig is, is sterk veroordeel.

Betrokkenes by hierdie groepe was kwansuis teologies-ongeskoold en sou bydra tot die verwarring onder die lidmate. Dit skep die idee asof sommige predikante onder die indruk was dat die kerk die monopolie besit het om die evangelie te verkondig. Talle lidmate het ruitelik erken dat hulle nie meer die boodskap van verlossing van die kansels af hoor nie en was dit eens dat die kerk koud en dood geword het. In plaas daarvan dat hierdie predikante hand in eie boesem gesteek het en voldoen het aan die behoefte van die lidmate, het dit ‘n heksejag teen hierdie bewegings op tou gesit. Daarteenoor is die kerk se verwaarlosing van die verbond as rede gesien waarom hierdie bewegings gefloreer het.

Waar predikante uiters versigtig was om nie te positief te wees oor hierdie bewegings nie, het lidmate dikwels nie geskroom om hulle saak te stel en gunstige uitsprake te lewer nie. Veral mense wat geestelik daarby gebaat het, het positiewe verslae ingestuur. Die uiteenlopende reaksie van predikante en lidmate bevestig dat die geestelike agtergrond van die individue bepalend was vir die tipe kritiek wat uitgespreek is. Ongelukkig is vele veralgemenings gemaak wat onnodiglik die bewegings in ‘n swak lig geplaas het.

Vrese is ook uitgespreek dat hierdie verenigings lidmate van die kerk sou vervreem. Hierdie verenigings was nie kerke wat los van die bestaande kerke gefunksioneer het nie en daarom kon hulle hul nie skuldig maak aan proselietmakery nie. Dit was organisasies wat dit ten doel gehad het om as hulp te dien vir die geestelike opbou van lidmate. Oor die geïsoleerde gevalle waarna verwys is waar mense aangetrokke gevoel het tot Pinksterkerke, is die verweer dat nie een van hierdie bewegings onder bespreking charismatiese trekke getoon het nie.

‘n Verdere saak wat opval is die rol wat dr. Andrew Murray gespeel het in die ontstaansgeskiedenis van enkele van hierdie bewegings. Die optrede van lede van die Oxfordbeweging wat hulde aan hom gebring het, spreek ook van gemeenskaplike belange. Die Oxfordbeweging en die A.E.B. het hoofsaaklik ná sy dood gefunksioneer en daarom is dit moeilik om te bepaal wat sy houding teenoor hulle sou wees.

Hoewel nie alleen die A.E.B. nie, maar ook die ander buitekerklike beweging onder die “sweep van Calvinisme” deurgeloopt het, kan dit nie weggeredeneer word nie, dat dit ‘n baie groot rol gespeel het in die geestelike lewens van baie. Talle mense het tot bekering gekom en vele kon ook getuig dat hulle ‘n dieper geestelike lewe deelagtig geword het deur die toedoen van hierdie bewegings. Die primêre doel van veral die Oxfordbeweging en die A.E.B. was om die boodskap van bekering uit te dra. In ‘n groter mate was die A.E.B. ook daarop uit om die boodskap van heiligmaking te verkondig. Hoewel die Stewersvereniging nie so ‘n radikale rol gespeel het soos die genoemde twee bewegings nie, het dit tog ‘n tuiste geword vir menigte soekende siel.

Die reaksie wat hierdie groepe uitgelok het, is dus tekenend van die klimaat wat in die Ned.Geref.Kerk geheers het. Soos in ‘n vorige hoofstuk uitgelig, was daar ‘n tydperk waarin die toestand in die Kerk veel te wense oorgelaat het. Predikante kon nie aan die geestelike aptyte van die lidmate voldoen nie. Die

hul invloed laat voel, sonder om die aanhangers noodwendig los te maak van hul Kerk, soos die sektes wel doen (*Die Kerkbode* 26 Januarie 1949:172,3).

Ds.J.D.Vorster van Kaapstad laat hom baie sterk uit teen "*Interkerkisme*", veral soos geopenbaar in die Oxfordgroep en die C.S.V. Ook die besoek van buitelandse predikers beskou hy as bedreiging vir die leer van die kerk en 'n aanmoediging om kerkmure te verbreek. "In die laaste tyd egter vertoon dit hom so sterk dat uitgesogte predikers van elders op die kansels van ons kerk verskyn....sodat dit selfs mode geword het om al meer van die angelsaksiese voorstanders van hierdie beweging welkom te heet. So het daar in resente tye manne soos Rev.Lionel Fletcher en Dr.Stanley Jones op ons kansels verskyn. Weliswaar het hulle hierheen gekom as evangeliste, maar die angel in die stert van al hulle redevoeringe was steeds die samevatting van alle bestaande kerke in een kerk in die Naam van Christus" (*Die Gereformeedre Vaandel* September 1937:273).

Hy skryf die oorsprong van die gevaar toe aan lande soos Amerika en Engeland. Die C.S.V., met sy oorsprong in Amerika, beklee volgens hom 'n interkerklike en in Suid-Afrika 'n interkonfessionele grondslag en is nie volgens die Skrif (1 Joh.1:2) nie. "Die Waarheid in Liefde" betrag nie, maar na die pragmatiese wysbegeerte die eenheid soek in "liefde" terwille van die nut

Vorster beweer dat hierdie verkeerde uitgangspunt van die C.S.V. verantwoordelik is dat die beweging, 'n onberekenbare skadelike invloed uitgeoefen het deurdat die jeug van die Kerk "kerklos, pap en ruggraatloos" geword het.. Ook het die C.S.V. 'n waardige medestander gevind in die Oxford Groep uit Engeland wat ook sy grondslag in die gevoel gevind het en ook interkerkisme nagestreef het" (*Die Gereformeedre Vaandel* September 1937:274). .

6.7 Interpretasie en beoordeling

Gesien in die lig van die veelvuldige reaksies teen die buitekerklike bewegings, is dit baie duidelik dat die kerk alles in sy vermoë gedoen het om behoorlik wal te gooi teen hierdie ongevraagde invloede. Dit was veral die A.E.B. en Oxfordbeweging wat baie swaar gestraf is. Die Strewersvereniging en C.S.V. is meer geredelik aanvaar. Die rede hiervoor is moontlik omdat laasgenoemde bewegings binne kerklike geleedere ontstaan het. Dit het hulle egter nie gevrywaar van die skerp kritiek deur die konserwatiewe Calviniste wat die karakter van die kerk suiwer gereformeed wou hou nie. Dit was veral die Arminianistiese kleur wat dikwels deurgeskemer het wat hierdie oorversigtigheid en antagonisme ontketen het.

Die grootste beswaar teen hierdie bewegings was die onkonfessionele en onskriftuurlike optrede. Beskuldigings is geopper dat dit die taak van die kerk wou oorneem. Hulle het as tipe kerkies binne 'n kerk gefunksioneer en die hoofstroom-kerke het daarin 'n groot bedreiging gesien. Die kerk was op homself aangewese en het hierdie invloed van buite as ongevraagde inmenging beskou. Die beklemtoning van die lewe ten koste van die leer was vir die kerk 'n hindernis. Veral gesien vanuit Calvinistiese oogpunt, was die boodskap van bekering wat hulle as eerste prioriteit beskou het, 'n steen des aanstoots. Daarteenoor is aspekte soos die uitverkiesing en die volharding van die heiliges agterweë

gelaat. Die onderskeid wat hulle gemaak het tussen bekeerdes en onbekeerdes is ook as onskriftuurlik beskou. Ook die “onskriftuurlike” leer van heiligmaking, wat veral deur die A.E.B. verkondig is, is sterk veroordeel.

Betrokkenes by hierdie groepe was kwansuis teologies-ongeskoold en sou bydra tot die verwarring onder die lidmate. Dit skep die idee asof sommige predikante onder die indruk was dat die kerk die monopolie besit het om die evangelie te verkondig. Talle lidmate het ruitelik erken dat hulle nie meer die boodskap van verlossing van die kansels af hoor nie en was dit eens dat die kerk koud en dood geword het. In plaas daarvan dat hierdie predikante hand in eie boesem gesteek het en voldoen het aan die behoefte van die lidmate, het dit ‘n heksejag teen hierdie bewegings op tou gesit. Daarteenoor is die kerk se verwaarlosing van die verbond as rede gesien waarom hierdie bewegings gefloreer het.

Waar predikante uiters versigtig was om nie te positief te wees oor hierdie bewegings nie, het lidmate dikwels nie geskroom om hulle saak te stel en gunstige uitsprake te lewer nie. Veral mense wat geestelik daarby gebaat het, het positiewe verslae ingestuur. Die uiteenlopende reaksie van predikante en lidmate bevestig dat die geestelike agtergrond van die individue bepalend was vir die tipe kritiek wat uitgespreek is. Ongelukkig is vele veralgemenings gemaak wat onnodiglik die bewegings in ‘n swak lig geplaas het.

Vrese is ook uitgespreek dat hierdie verenigings lidmate van die kerk sou vervreem. Hierdie verenigings was nie kerke wat los van die bestaande kerke gefunksioneer het nie en daarom kon hulle hul nie skuldig maak aan proselietmakery nie. Dit was organisasies wat dit ten doel gehad het om as hulp te dien vir die geestelike opbou van lidmate. Oor die geïsoleerde gevalle waarna verwys is waar mense aangetrokke gevoel het tot Pinksterkerke, is die verweer dat nie een van hierdie bewegings onder bespreking charismatiese trekke getoon het nie.

‘n Verdere saak wat opval is die rol wat dr. Andrew Murray gespeel het in die ontstaansgeskiedenis van enkele van hierdie bewegings. Die optrede van lede van die Oxfordbeweging wat hulde aan hom gebring het, spreek ook van gemeenskaplike belange. Die Oxfordbeweging en die A.E.B. het hoofsaaklik ná sy dood gefunksioneer en daarom is dit moeilik om te bepaal wat sy houding teenoor hulle sou wees.

Hoewel nie alleen die A.E.B. nie, maar ook die ander buitekerklike beweging onder die “sweep van Calvinisme” deurgeloopt het, kan dit nie weggeredeneer word nie, dat dit ‘n baie groot rol gespeel het in die geestelike lewens van baie. Talle mense het tot bekering gekom en vele kon ook getuig dat hulle ‘n dieper geestelike lewe deelagtig geword het deur die toedoen van hierdie bewegings. Die primêre doel van veral die Oxfordbeweging en die A.E.B. was om die boodskap van bekering uit te dra. In ‘n groter mate was die A.E.B. ook daarop uit om die boodskap van heiligmaking te verkondig. Hoewel die Stewersvereniging nie so ‘n radikale rol gespeel het soos die genoemde twee bewegings nie, het dit tog ‘n tuiste geword vir menigte soekende siel.

Die reaksie wat hierdie groepe uitgelok het, is dus tekenend van die klimaat wat in die Ned.Geref.Kerk geheers het. Soos in ‘n vorige hoofstuk uitgelig, was daar ‘n tydperk waarin die toestand in die Kerk veel te wense oorgelaat het. Predikante kon nie aan die geestelike aptyte van die lidmate voldoen nie. Die

buitengewone belangstelling in spesiale evangelieprediking en buitekerklike konferensies het grotendeels aan die behoefte voorsien. Hierdie klemverskuiwing van leer na lewe het die Kerk tot groter waaksaamheid gemaak en drastiese optrede was die gevolg.

Vanuit 'n streng gereformeerde oogpunt was die wyse van optrede, veral van die A.E.B., nie goed te keur nie. Veral weens die sterk geneigdheid van lidmate tot hierdie bewegings, het die Kerk genoop om wal te gooi. Vroeër het predikante gesê dat Calvinisme en Metodisme nie kan meng nie en daarom moes die Kerk die lidmate voortdurend herinner aan die gereformeerde belydenisgrondslag waarop die Kerk gebou is en dat hierdie groepe dit sou ondermyn.

Dat die Kerk sy taak na behore volvoer het, is duidelik, maar ongelukkig het die vroomheidskarakter van die Kerk daardeur 'n geweldige knou gekry. Streng gereformeerde geesteslewe bo spiritualiteit!